ДЕРЖАВНА ПОДАТКОВА СЛУЖБА УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ПОДАТКОВОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

БЮДЖЕТНА ПІДТРИМКА ТА ПОДАТКОВЕ СТИМУЛЮВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНА ПОДАТКОВА СЛУЖБА УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ПОДАТКОВОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

БЮДЖЕТНА ПІДТРИМКА ТА ПОДАТКОВЕ СТИМУЛЮВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

За загальною редакцією
Л. Л. Тарангул

Ірпінь – 2012

STATE TAX SERVICE OF UKRAINE
NATIONAL UNIVERSITY OF STATE
TAX SERVICE OF UKRAINE

BUDGET SUPPORT AND TAX INCENTIVES IN NATIONAL ECONOMY OF UKRAINE

Edited by
L. L. Tarangul

Irpin – 2012

УДК 336.14 : 336.21.4(477)
ББК 65.9 (4Укр)261.3 + 65.9 (4Укр) 261.411
Б 98

Рецензенти:

д.е.н., професор ***А.М. Соколовська*** (ДННУ «Академія фінансового управління»); д.е.н., професор ***Ю.Б. Іванов*** (Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України); д.е.н., п.н.с. ***В.В. Зимовець*** (ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»)

Рекомендовано до друку Вченою радою
Національного університету державної податкової служби України
(протокол № 7 від 2 березня 2012 р.)

Автори:

Тарангул Л. Л. (вступ, 1.1, 1.3, 3.1, 5.4); Вдовиченко А. М. (2.1, 2.3, 4.3, 4.4); Галюта А. А. (1.4, 3.3); Єфименко Т. І. (1.1, 2.3); Жовнер В. В. (4.3, 4.4); Зубрицький А. І. (3.2, 4.2); Лекарь С. І. (3.2, 4.3); Мельник П. В. (1.2, 2.1, 5.1); Мельничук Г. С. (1.1, 1.2); Новицька Н. В. (1.3, 3.1, 4.1); Онишко С. В. (5.2); Поляков М. Й. (4.1); Серебрянський Д. М. (1.3, 2.2, 3.3, 4.1, 4.2); Чеховська І. В. (5.3.); Чмерук М. О. (2.2, 4.1).

Б 98 Бюджетна підтримка та податкове стимулювання національної економіки України : монографія / за заг. ред. Л. Л. Тарангул; Нац. унів-т ДПС України. – Ірпінь, 2012. – 515 с.

ISBN _____

Досліджено основні інструменти бюджетної підтримки та податкового стимулювання національної економіки, описано механізм їх реалізації, наслідки для розвитку економіки та збалансованості системи державних фінансів. Систематизовано та класифіковано чинні податкові пільги та бюджетні видатки, які спрямовуються на підтримку (стимулювання) національної економіки. Проаналізовані структурні диспропорції в розвитку національної економіки України та визначені шляхи їх балансування податково-бюджетними важелями. Проведена комплексна оцінка ефективності бюджетної підтримки та податкового стимулювання в розрізі видів економічної діяльності та зроблені висновки про пріоритетні ВЕД для бюджетно-податкової підтримки. Акцентується увага на зарубіжному досвіді впровадження фіскальних інструментів в цілях забезпечення макроекономічної фінансової стабільності. Здійснено аналіз особливостей застосування податково-бюджетного регулювання економіки в контексті членства України в СОТ, визначено принципи, яким повинен слідувати центральний уряд у наданні бюджетної підтримки вітчизняним товаровиробникам та їх податковому стимулюванні.

Видання розраховане на науковців, викладачів, студентів, магістрантів, аспірантів, працівників міністерств та відомств, а також для широкого загалу читачів, які цікавляться проблемою державної підтримки національної економіки.

УДК 336.14 : 336.21.4(477)

ББК 65.9 (4Укр)261.3 + 65.9 (4Укр) 261.411

ISBN _____

© Національний університет державної податкової служби України, 2012

Вступ

Початок XXI століття відкрив перед сучасними вченими ряд проблем, зволікання при вирішенні яких може позначитися на стабільності світової економічної системи. Однією з них є необхідність забезпечити збалансованість системи публічних фінансів. Національні економіки більшості розвинених країн світу і тих, що розвиваються, з року в рік нарощують свою сукупну заборгованість з метою забезпечення внутрішньої макроекономічної стабільності та рівноваги. Водночас, уряди країн здійснюють пошук варіантів максимально можливого скорочення рівня перерозподілу ВВП через бюджетну систему при сталій дохідній її базі. Такий пошук часто зводиться до перегляду державної підтримки (бюджетної та податкової) окремих видів економічної діяльності чи окремих груп домогосподарств. З іншого боку, національні економіки, які зазнали і зазнають великих втрат від світової фінансово-економічної кризи також потребують державної допомоги з метою забезпечення фінансової стабілізації. Така дилема характерна для економік усіх країн світу, у т.ч. і для України, бюджетна та податкова система якої перевантажені неефективним перерозподілом ВВП, що в кінцевому підсумку впливає на рівень соціально-економічного розвитку держави.

З огляду на зазначене вище перегляд діючих механізмів бюджетної підтримки та податкового стимулювання, обґрунтування застосування їх ефективних інструментів є актуальним завданням не тільки для економіки України, але й для всіх світових економічних систем. Дослідження цієї проблеми важливе як з теоретико-методичного погляду, так і щодо практичної значущості для забезпечення нової якості майбутнього економічного зростання.

Спроби комплексного вивчення проблематики бюджетної підтримки та податкового стимулювання національної економіки знайшли відображення у вітчизняній науці і практиці. Проте це окремі аспекти дослідження, які не мають системного характеру та не враховують економічної оцінки ефективності застосування таких інструментів. На сьогодні, в умовах фінансово-економічної кризи та незбалансованості системи державних фінансів дана проблема виходить на етап суспільного обговорення.

Значний внесок у вивчення теоретичних засад основних напрямів вдосконалення податкового регулювання зробили Вишневський В. П. (на теоретичному та практичному рівнях оцінив вплив податкової політики на розвиток національної економіки)[1]; Єфименко Т. І. (здійснила аналіз можливостей країн щодо реалізації наднаціональних антикризових норм податкового регулювання в Європейсь-

[1] *Реформирование налоговых систем. Теория, методология и практика : монография / [под ред. И. А. Майбурова, Ю. Б. Иванова, А. И. Крисоватого]. – К. : Кондор, 2011. – С. 36–43.*

кому Союзі та Україні)[2]; Іванов Ю. Б. (розвинув термінологічний апарат і принципи застосування податкових пільг)[3]; Крисоватий А. І. (провів теоретичне обґрунтування основних форм фіскальної політики)[4]; Соколовська А. М. (вказала на суперечливий характер податкових пільг як інструменту державного регулювання економіки та запропонувала показники фіскальної та економічної ефективності їхнього надання)[5]; Головань М. М. (досліджував пільги у контексті визначення їх сутності як податкових витрат бюджету)[6].

Податкове стимулювання є також предметом досліджень багатьох зарубіжних учених, зокрема: Панскова В. Г., який вказував на особливо важливу роль податків як інструменту впливу на економіку та обґрунтовував необхідність запровадження інвестиційного податкового кредиту)[7]; Кізімова А. С., який на основі вивчення зарубіжного досвіду визначив основні механізми податкового стимулювання інвестиційної діяльності[8]; Барміна Д. А., що вказував на необхідність реалізації бюджетно-податкового регулювання лише із урахуванням поточних макроекономічних тенденцій)[9].

Необхідно зазначити, що проблеми податкового регулювання національної економіки досить активно та продуктивно розглядаються на щорічному українсько-російському симпозіумі „Теория и практика налоговых реформ". Результатом такого симпозіуму є, зокрема, публікації актуальних наукових досліджень у сфері оподаткування України та Росії[10].

Питання щодо стимулювання економічного розвитку шляхом застосування бюджетних інструментів також перебувають у центрі уваги науковців і практиків. Так, О. Булана, аналізуючи основні тенденції у використанні державної підтримки реального сектору економіки України, виділяє декілька основних напрямів її

---

[2] *Налоговые реформы. Теория и практика – 2010 / [Майбуров И. А., Иванов Ю. Б., Агарков Г. А. и др.]; под ред. И. А. Майбурова, Ю. Б. Иванова – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2010. – С. 407–418.*

[3] *Налогообложение: проблемы науки и практики–2009 / [Агарков Г. А., Алексеев И. В., Барулин С. В. и др.]; под ред. Ю. Б. Иванова. – Х. : ФЛП Либуркина.; ИД «ИНЖЭК», 2009. – С. 185–201.*

[4] *Реформирование налоговых систем. Теория, методология и практика : монография / [под ред. И. А. Майбурова, Ю. Б. Иванова, А. И. Крисоватого]. – К. : Кондор, 2011. – С. 13–25.*

[5] *Соколовська А. М. Проблеми моніторингу ефективності надання податкових пільг в Україні / А. М. Соколовська // Фінанси України . – 2011 . – № 3 . – С. 42–53.*

[6] *Головань М. М. Про реформування системи пільгового оподаткування / М. М. Головань // Фінанси України . – 2009 . – № 11 . – С. 47–52.*

[7] *Пансков В. Г. Налоговое стимулирование инвестиционной активности / В. Г. Пансков // Финансы . – 2007 . – № 7 . – С. 29–35.*

[8] *Кизимов А. С. Международный опыт и российская практика налогового стимулирования инновационной деятельности / А. С. Кизимов // Финансы . – 2008 . – № 7 – С. 33–38.*

[9] *Бармин Д. А. Пути повышения эффективности воздействия бюджетно-налогового регулирования на макроэкономические процессы в целях развития экономики России / Д. А. Бармин // Финансы и кредит . – 2009. – № 4 (340) . – С. 25–31.*

[10] *Налогообложение: проблемы науки и практики–2009 / [Агарков Г. А., Алексеев И. В., Барулин С. В. и др.]; под ред. Ю. Б. Иванова – Х. : ФЛП Либуркина.; ИД «ИНЖЭК», 2009. – 296 с.; Налоговые реформы. Теория и практика – 2010 / [Майбуров И. А., Иванов Ю. Б., Агарков Г. А., Алексеев И. В., Балацкий Е. В. и др.]; под ред. И. А. Майбурова, Ю. Б. Иванова – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2010. – 463 с.; Реформирование налоговых систем. Теория, методология и практика : монография / [под ред. И. А. Майбурова, Ю. Б. Иванова, А. И. Крисоватого. – К. : Кондор, 2011. – 352 с.*

здійснення в посткризовий період[11]; Баліцька В. В. комплексно досліджує проблеми формування капіталу підприємств у контексті впровадження ефективних бюджетно-податкових важелів впливу на ці процеси[12]; Луніна І. О. розглядає роль державних інвестицій та інфраструктурні проблеми розвитку економіки[13].

На важливу роль бюджетно-податкового регулювання в економічному зростанні вказують і експерти Міжнародного валютного фонду, які приділяють особливу увагу дослідженню бюджетно-податкової політики як антициклічного інструменту[14]; Банку міжнародних розрахунків, що аналізують вплив циклічної бюджетно-податкової політики на економічне зростання[15].

В умовах зростання впливу глобалізаційних процесів на економічний розвиток України не можна обмежуватися лише оцінкою бюджетно-податкових інструментів. З огляду на те, що обидві складові макроекономічного регулювання – бюджетно-податкова та монетарна політика, є надзвичайно дієвими і взаємопов'язаними між собою, виникає питання, яка їх комбінація буде сприятливою для економічного зростання, а яка, навпаки, здатна порушити макроекономічну рівновагу. Ці питання було відображено частково в працях В. В. Зимовця[16], В. І. Міщенко[17], Л. Ламбертіні та Р. Ровеллі[18], М. Карлберга[19] та інших вітчизняних і зарубіжних учених.

Отже, враховуючи актуальність проблеми та рівень її недостатнього вивчення, у монографії розглянуто набір інструментів, які можуть стимулювати активність окремих видів економічної діяльності, регіонів чи навіть окремих економічних агентів. Їх вибір залежить від стратегії розвитку національної економіки з урахуванням тенденцій та перспектив світової економічної системи. Набір інструментів такої підтримки є досить обмеженим і реалізується здебільшого через:

1) бюджетну систему – прямі бюджетні витрати: субсидії, дотації, інші бюджетні трансфери;

---

[11] *Булана О. Державна підтримка підприємств реального сектора економіки в Україні в умовах її інтеграції у СОТ і ЄС / О. Булана // Економіка України . – 2011 . – № 2 . – С. 68–78.*

[12] *Баліцька В. В. Фіскальна система України: оцінка впливу на фінансовий стан і процеси капіталоутворення підприємств / В. В. Баліцька // Економіка та держава . – 2008 . – № 6 . – С. 13–18.*

[13] *Луніна І. Державні фінанси та інфраструктурні проблеми розвитку економіки / І. Луніна // Економіка України. – 2011. – № 8. – С. 46–56.*

[14] *World economic outlook: financial stress, downturns and recoveries. – Washington, DC: International Monetary Fund. – October, 2008. – 321 p.*

[15] *Cyclical Fiscal Policy, Credit Constraints, and Industry Growth // Philippe Aghion, David Hemous, Enisse Kharroubi. – BIS Working Paper. – February, 2011. – 41 p.*

[16] *Зимовець В. В. Державна фінансова політика економічного розвитку / В. В. Зимовець; НАН України; Ін-т екон. та прогнозув. – К., 2010. – 356 с.*

[17] *Вдосконалення координації грошово-кредитної та фіскальної політики: інформаційно-аналітичні матеріали / [за редакцією В. І. Міщенко, О. І.Кірєєва і М. М. Шаповалової]. – Київ : Центр наукових досліджень НБУ, 2005. – 96 с.*

[18] *Luca Lambertini, Riccardo Rovelli "Monetary and fiscal policy coordination and macroeconomic stabilization. A theoretical analysis". – April 4, 2003. – 35 p.*

[19] *Michael Carlberg. Monetary and Fiscal Strategies in the World Economy // Springer Heidelberg Dordrecht London New York.*

2) податкову систему – непрямі бюджетні витрати: податкові пільги та звільнення від оподаткування;

3) грошово-кредитну систему – непряма підтримка: зменшення облікової ставки, курсова політика, здешевлення кредитів;

4) політичну систему – додаткові гарантії інвесторам, особливі умови приватизації, легалізація отриманих доходів тощо.

У даній монографії зосереджено увагу на перших двох групах інструментів. Грошово-кредитна система досліджується лише на теоретичному рівні. Для оцінки ефективності бюджетної підтримки та податкового стимулювання використовують тільки монетарні інструменти та визначається їх взаємозв'язок з бюджетно-податковими. Остання група інструментів є досить важливою для України, однак ця проблема виходить за межі дослідження та потребує детального додаткового вивчення.

Introduction

The beginning of the XXI century discovered a number of problems for modern scientists delaying of which may affect the stability of the global economic system. One of these problems is the necessity of ensuring a balanced system of public finance. The national economies of the most developed countries and of those which are developing increase their total debts year after year to ensure internal macroeconomic stability and equilibrium. At the same time, governments are searching for maximum possibilities to reduce the level of GDP redistribution through the budget system under its constant revenue basis. This search often is reduced to the revision of the governmental support (budget and tax support) of certain economic activities or of certain groups of households. On the other hand, national economies that have suffered and suffer great losses from the global financial crisis also need the governmental help to ensure financial stability. This dilemma is typical for the economies of all countries, including Ukraine, whose budget and tax system is overloaded with inefficient redistribution of GDP, which ultimately affects the level of social and economic development of the country.

Taking into account the above-mentioned information the revision of existing mechanisms for budget support and tax stimulation, substantiation of the use of their effective tools is an urgent task not only for Ukraine's economy but for all world's economic systems. The research of this problem is important both from theoretical and methodological point of view, and regarding the practical relevance for a new quality of future economic growth.

The attempts of complex study of the budget support and tax stimulation problems of the national economy were reflected in the domestic science and practice. However, there are separate aspects of these works which are not systematic and do not include the economic evaluation of the effectiveness of such instruments. This problem is going on the stage of public discussion.

The significant contribution to the theoretical principles of the main directions of the tax regulation improvement were made by Vishnevsky V. P. (he assessed the impact of tax policy on the development of national economy at the theoretical and practical levels)[1]; Efimenko T. I. (she made an analysis of the countries' possibilities to implement supranational anti-crisis rules of tax regulation in the European Union and in Ukraine)[2] , Ivanov Y.B. (he developed the terminology and the principles of tax benefits)[3]; Krysovatyy A. I. (he conducted the theoretical substantiation of the basic forms

[1] *Реформирование налоговых систем. Теория, методология и практика : монография / [под ред. И. А. Майбурова, Ю. Б. Иванова, А. И. Крисоватого]. – К. : Кондор, 2011. – С. 36–43.*

[2] *Налоговые реформы. Теория и практика – 2010 / [Майбуров И. А., Иванов Ю. Б., Агарков Г. А. и др.]; под ред. И. А. Майбурова, Ю. Б. Иванова – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2010. – С. 407–418.*

[3] *Реформирование налоговых систем. Теория, методология и практика : монография / [под ред. И. А. Майбурова, Ю. Б. Иванова, А. И. Крисоватого]. – К. : Кондор, 2011. – С. 13–25.*

3 Аналіз динаміки та структури бюджетної підтримки та податкового стимулювання національної економіки України

3.1. Структурні диспропорції економіки України та можливості їх балансування бюджетно-податковими інструментами

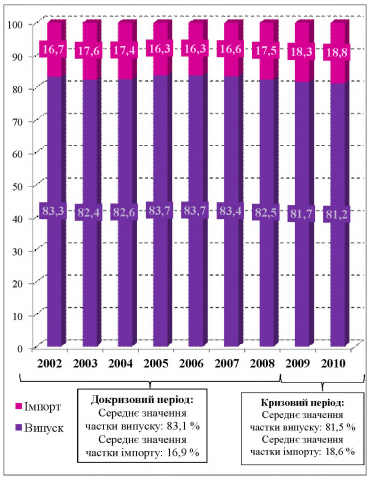
В умовах глобалізації економіки та конвергенції національних економік відбувається значне зростання руху капіталів у світовому вимірі, наслідком якого є прискорення темпів розвитку одних галузей економіки за відносного відставання інших. Така ситуація призводить до нерівномірного розвитку економічної системи у розрізі галузей та видів економічної діяльності, іншими словами – до диспропорцій економіки. Указане поняття можна визначити, як порушення взаємної динаміки розвитку окремих галузей національної економіки, взаємопов'язаних фаз виробництва, у результаті чого виникають порушення в ході відтворення на окремих ділянках або в економіці в цілому. Диспропорції виявляються як порушення об'єктивно необхідних зв'язків між виробництвом та споживанням, наслідком якого у довгостроковій перспективі є нерівномірність економічного розвитку, кризові явища в окремих галузях національної економіки.

Унаслідок відставання одних галузей від інших за темпами економічного розвитку виникає необхідність у державній підтримці та стимулюванні цих галузей з метою покращання їх економічного розвитку. Така гармонізація структурних диспропорцій економіки України на практиці здійснюється за допомогою різноманітного інструментарію, важливе місце у якому посідає бюджетна підтримка та податкове стимулювання економічної активності бізнесу.

Дослідження структури пропозиції ресурсів в економіці в докризовий та кризовий період показало зрушення в напрямі збільшення частки імпорту до 18,6 % і зменшення частки випуску до 81,5 %, тенденція до зростання імпорту в економіці продовжує зберігатися (темп зростання у 2010 році становив 132,4 %, випереджаючи темп зростання виробництва на 11 %), що відображає тенденції поточного рахунку платіжного балансу, так, за оцінками НБУ, від'ємне сальдо становило у 2009 році – 1,5 % ВВП, у 2010 – 2,1 %.

Аналіз структури використання ресурсів (рис. 3.1) показав зменшення частки проміжного споживання у кризовий період порівняно з докризовим (з 50,8 % до

46,1 %), що зумовлене тим, що проміжне споживання у 2009 році скорочувалося, темп падіння становив 7,11 %, а кінцеві споживчі витрати мали приріст у 1,8 %.

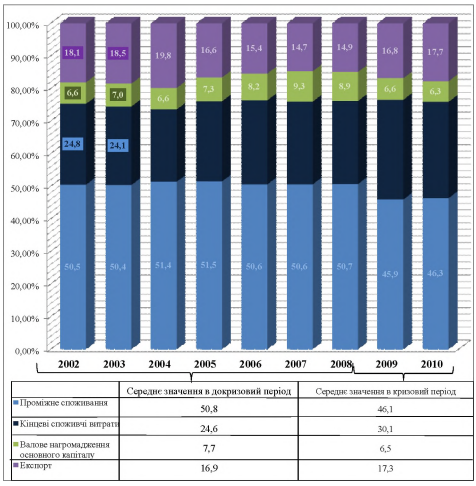

Рис. 3.1. Динаміка структури пропозиції та використання ресурсів у 2002–2010 рр.*

**Джерело: розраховано за даними статистичного бюлетеня „Національні рахунки України за 2010 рік". – К., – 2011. – 23 с.*

Зростання частки витрат на кінцеве споживання у кризовий період до 30,1 % спричинене тим, що основна частина цієї складової обсягу використаних ресурсів – кінцеві споживчі витрати домогосподарств (становлять 75 %) незважаючи на економічний спад, скоротилися у 2009 році на 0,12 %, в 2010 р. спостерігався приріст 17,9 %, кінцеві споживчі витрати сектору загального державного управління у 2009 році зросли на 8,78 %[1], у 2010 – на 19,52 %.

Зменшилася частка валового нагромадження основного капіталу до 6,5 % у кризовий період, що є негативною тенденцією і означає зменшення обсягів інвестування, темп зниження інвестицій в основний капітал становив у 2009 році – 65,12 % (за рахунок усіх джерел фінансування); у 2010 році темп зниження становив 99,27 %, причому найбільшими темпами скорочувалися інвестиції в основний капітал за рахунок коштів іноземних інвесторів на 49,99 %[2] і за рахунок власних коштів підприємств та організації на 87,48 %.

Зросла частка експорту з 16,9 % у докризовий період до 17,3 % у кризовий. Зростання частки зумовили високі темпи приросту експорту в 2010 році на 29,2 %, а також обсяги виробництва експортоорієнтованих ВЕД (машинобудування, металургії та хімічної промисловості) значно випереджали темпи зростання ВЕД, які мають найбільші частки у структурі проміжного споживання та орієнтовані в

[1] *За рахунок зростання бюджетного дефіциту до 6,5 % ВВП.*

[2] *Починаючи з кінця 2008 року приплив прямих іноземних інвестицій скоротився близько в 3 рази порівняно з докризовим періодом.*

основному на внутрішній ринок (сільське господарство, харчова, легка промисловість та ін.).

У структурі витрат на кінцеве споживання домашніх господарств упродовж усього досліджуваного періоду найбільшу частку становили витрати на продукти харчування та тютюнові напої (рис. 3.2), причому ця частка коливалася від 49,17 % у 2001 році до 37,6 % у 2007 році (у країнах ЄС ця частка становить 13,0 %), найменша частка спостерігалася в періоди з найбільшим приростом доходів населення (з 2005 по 2008 рік). Сумарна частка витрат на задоволення потреб населення першого порядку (фізіологічних), харчування, одяг та взуття, утримання житла становить у середньому за аналізований період близько 61,93 %, для порівняння така частка у країнах ЄС дорівнює 41,5 %. Тобто після фінансування обов'язкових статей витрат на інші витрати, пов'язані з лікуванням, освітою, транспортом, зв'язком, відпочинком та культурою, готелями й ресторанами та різними товарами й послугами, залишається частка 38,07 %, на відміну від 58,5 % у країнах ЄС. Такі співвідношення свідчать про низький рівень добробуту домашніх господарств України. Даний висновок підтверджується даними про відсоток населення, який знаходиться за межею бідності, в 2009 р. він складав – 26,4% населення[3]. ВВП України в розрахунку на душу населення менше в 12,9–30,2 разів відповідного показника країн ЄС за аналізований період. Відсоток населення, що живе менш ніж на 2[4] дол. США в день становив у період 2002–2009 рр. 0,13–3,41 %, менш ніж на 1,25 дол. США – 0,1–0,51%.

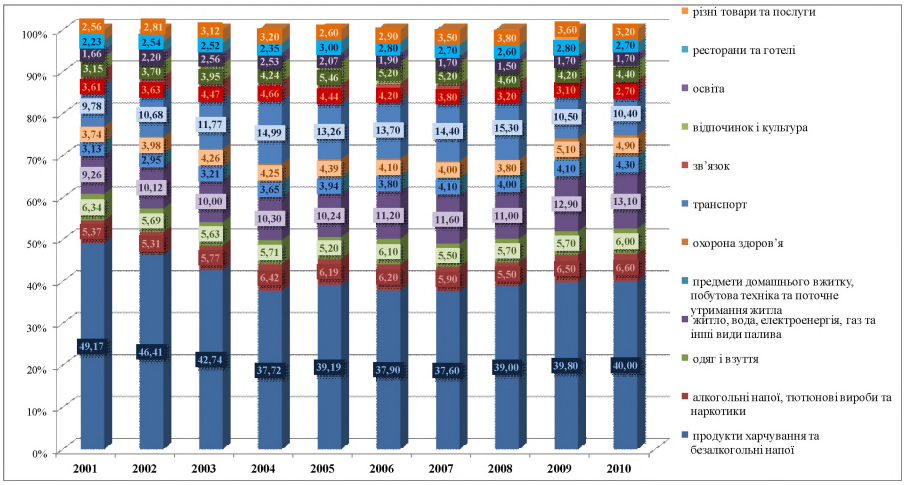

Рис. 3.2. Динаміка структури кінцевих споживчих витрат домогосподарств у 2001–2010 рр.

**Джерело: розраховано за даними статистичного збірника „Квартальні розрахунки валового внутрішнього продукту України за 2001–2010 роки". – К. : Державна служба статистики України, – 2011.– 190 с.*

[3] *Національна Доповідь про людський розвиток 2011 року «Україна: на шляху до соціального залучення». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.undp.org.ua. – с. 66*

[4] *За даними Світового банку (за паритетом купівельної спроможності в міжнародних цінах 2005 р.).*

Останнім часом країнам ЄС властиві тенденції переорієнтації від виробництва сировини та важкої промисловості на користь послуг і наукомістких галузей, так частка невиробничої сфери становила в 2007 р. – 26,49%, виробничої – 24,91% (рис. 3.3). Внаслідок цього, рівень забруднення від точкових джерел почав зменшуватися, середній темп зниження оксидів сірки за 1991–2009 рр. склав 6,7 %, оксидів азоту – 2,4 %, що підтверджує високий екологічний ефект структурних зрушень економіки на користь наукомістких галузей.

Аналізуючи вартісну структуру випуску (рис. 3.3), можна побачити рух до зменшення частки виробничої сфери з 39,8 % до 36,6 % у докризовий (зокрема, частка сільського господарства з 5,3 % у докризовий період скоротилася до 3,9 %), що відповідає пропорціям, що склалися в розвинених країнах, що на перший погляд може здатися позитивною тенденцією. Але в Україні вказані диспропорції відображають деіндустріалізацію, кризові макроекономічні трансформації, далі ми більш детально доведемо цю тезу. Унаслідок кризи найбільший спад відбувся у будівництві та переробній промисловості, що значно вплинуло на зменшення частки виробничої сфери у структурі випуску.

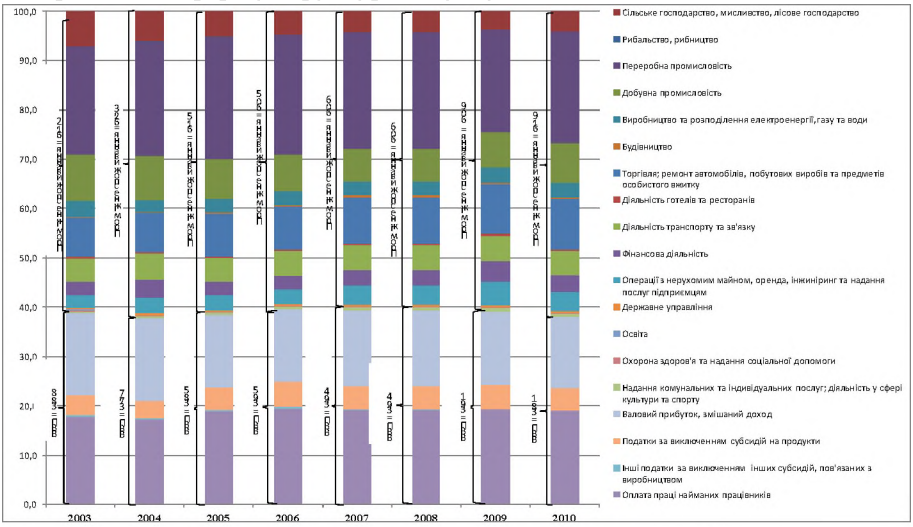

Рис. 3.3. Вартісна структура випуску в економіці, %*

**Джерело: розраховано за даними статистичного бюлетеня „Національні рахунки України за 2010 рік". – К. – 2011. – 23 с.*

Крім того, можна побачити, що у вартісній структурі випуску простежуються тенденція до скорочення частки ВВП з 39,5 % у 2006 році, вона скоротилася до 38,1 % у 2010 р. Порівнюючи вартісну структуру випуску в економіці України і країн-членів ЄС (рис. 3.4), можна побачити, що ВВП становить набагато більшу частку у випуску – 48,61 %. Що вказує на низьку ефективність економіки України з переважанням ВЕД з низьким вмістом валової доданої вартості.

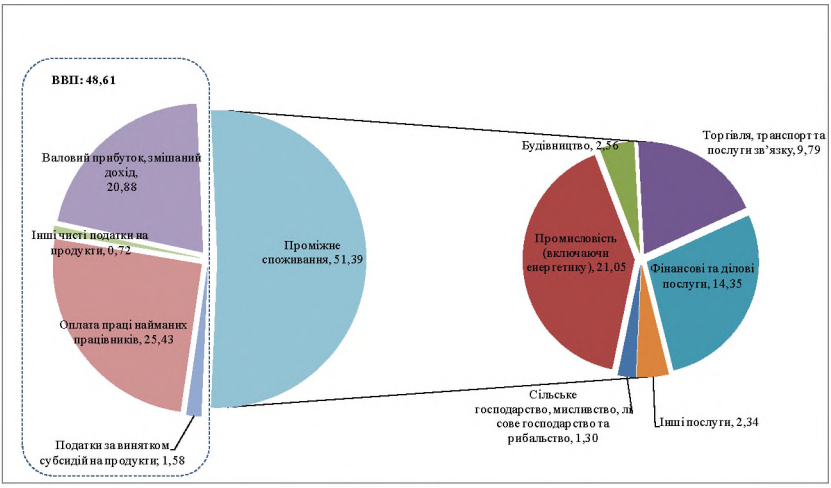

Рис. 3.4. Вартісна структура випуску країн ЄС у 2007 р.*

**Джерело: розраховано на основі даних Eurostat.*

Для виявлення основних тенденцій економіки України проведемо ранжування основних ВЕД за вибраними макропоказниками (див. табл. 3.1).

Досліджуючи структуру обсягу реалізованої продукції, можна побачити, що перший ранг має торгівля; середня її частка за аналізований період становить 44,73 %. Другий ранг має такий ВЕД, як металургія та оброблення металу, середня частка якого значно менше, ніж у торгівлі і становить 6,84 %; криза внесла свої корективи в діяльність указаного ВЕД, у 2009 році частка цього ВЕД скоротилася до 5,82 % і знизилася на 1,53 %. На третьому місці виробництво та розподілення електроенергії, газу та води, середня частка якого за аналізований період дорівнює 5,98 %; починаючи з 2009 року частка цього ВЕД зростає (однією з причин є збільшення у структурі витрат населення частки витрат на житло, воду, електроенергію, газ та інші види палива). Зазначимо, що вказані три ВЕД становлять більшу частину сукупного обсягу реалізації по економіці, середня частка вказаних ВЕД дорівнює 57,6 %.

Протягом періоду, що аналізується, спостерігалася тенденція до поступового заміщення секторів, які формують більшу його частину. Криза внесла в цю структуру свої корективи, особливо це позначилося на видах діяльності з високою доданою вартістю (машинобудування, металургія, будівництво). Під час кризи істотно зросли частки секторів сфери послуг, наприклад торгівля (1-й ранг), операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям (4-й ранг) (у 2009 році – 7,3 %, у 2010 – 6,73 %), транспорт (5-й ранг) (у 2009 році – 6,33 %, у 2010 – 5,55 %). Така ситуація склалася через те, що уряд починаючи з 2005 року, і особливо в 2009 році (під час кризи), стимулював споживчий попит, не стимулюючи при цьому пропозицію. Це стало однією з причин зростання частки сільського господарства (у 2009 частка зросла на 0,8 % та ВЕД „виробництво

харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів" (у 2009 році частка зросла на 1,1 %). У даний період у структурі сукупних витрат населення частка продуктів харчування та безалкогольних напоїв зросла на 1,1 % (у 2009 році, порівняно з попереднім роком). Крім того, в Україну почали масово імпортувати споживчі товари (особливо товари довгострокового використання з високою часткою доданої вартості), витісняючи при цьому вітчизняні аналоги.

Таблиця 3.1

Ранг ВЕД[5] за вибраними макропоказниками за 2002–2010 рр.*

№ з/п	Назва виду діяльності за КВЕД	КВЕД	Ранг ВЕД								
			Обсяг реалізованої продукції (робіт, послуг)	Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування	Фонд оплати праці найманих працівників	Кількість штатних працівників підприємств, осіб	Інвестиції в основний капітал	Витрати на технологічні інновації	Надходження податків, зборів, платежів до зведеного бюджету	Бюджетна підтримка економіки	Суми втрат бюджету внаслідок пільгового оподаткування**
1	Сільське господарство, мисливство та пов'язані з ними послуги	A01	10	6	7	3	6	22	12	5	1
2	Лісове господарство та пов'язані з ним послуги	A02	26	26	22	18	26	26	22	14	22
3	Рибальство, рибництво	B	28	28	28	28	28	28	28	17	13
4	Добування вугілля, лігніту і торфу	CA10	14	19	8	10	9	14	11	3	9
5	Добування вуглеводнів та пов'язані з ним послуги	CA11	19	11	16	23	10	19	6	19	5
6	Добування металевих руд	CB13	15	7	15	19	14	13	14	0	24
7	Інші галузі добувної промисловості		24	20	24	26	23	20	21	10	23
8	Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	DA	6	8	9	7	4	2	3	21	4
10	Текстильне виробництво; виробництво одягу, хутра та виробів з хутра	DB	23	24	20	15	25	18	25	21	21
11	Виробництво шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	DC	27	27	27	27	27	24	27	21	24
12	Оброблення деревини та виробництво виробів з деревини, крім меблів	DD	25	25	26	24	21	15	26	21	20

[5] *Для складання таблиці ми вибрали ВЕД, які належать до виробничої сфери. Крім того, включено ВЕД „операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям", який має значні обсяги державної підтримки.*

Продовження табл. 3.1

13	Целюлозно-паперове виробництво; видавнича діяльність	DE	18	18	17	17	17	11	19	12	6
14	Виробництво коксу, продуктів нафтоперероблення та ядерних матеріалів	DF	9	15	18	25	15	9	9	13	15
15	Хімічне виробництво	DG	13	12	13	14	13	4	18	16	8
16	Виробництво гумових та пластмасових виробів	DH	21	22	25	22	22	8	24	21	19
17	Виробництво іншої неметалевої продукції	DI	17	16	14	13	11	6	15	20	18
18	Металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів	DJ	2	4	5	8	8	1	10	15	11
19	Виробництво машин та устаткування	DK	12	13	10	9	18	3	13	9	17
20	Виробництво електричного, електронного та оптичного устаткування	DL	16	17	12	12	20	7	17	11	24
21	Виробництво транспортних засобів та устаткування	DM	11	14	11	11	19	5	16	8	24
22	Інші галузі промисловості	DN	20	21	23	20	24	21	23	21	24
23	Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	E	3	9	4	6	5	10	5	2	14
24	Будівництво	F	8	10	6	5	7	23	7	4	12
25	Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	G	1	1	2	1	3	17	4	21	3
26	Діяльність готелів і ресторанів	H	22	23	21	16	16	27	20	18	16
27	Діяльність транспорту та зв'язку	I	5	2	1	2	2	12	1	1	2
28	Фінансова діяльність	J	7	5	19	21	12	25	8	7	10
29	Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям	K	4	3	3	4	1	16	2	6	7

**Джерело: розраховано авторами за даними ДПС України та Державної служби статистики України.*

*** За період 2005–2010 рр.*

Серед видів промислової діяльності значні частки в обсязі реалізованої продукції мали низькотехнологічні й екологічно небезпечні ВЕДи, які мають високі частки і у сукупному експорті. Цей факт аж ніяк не підтверджує наявність прогресивних структурних зрушень у економіці, що повинні спричиняти переважання у формуванні ВВП прогресивно-інноваційних ВЕДів. Виходячи з проведеного аналізу, основні структурні співвідношення в національній економіці залишаються фактично на рівні початку 2000-х рр.

Досліджуючи валовий прибуток, змішаний дохід, можна сказати, що найвищий ранг у структурі цього показника має торгівля, ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку, на другому місці – діяльність транспорту та зв'язку. Зазначимо, що саме ці ВЕДи отримують великі обсяги подат-

кових пільг із бюджету (торгівля – 3-й ранг, транспорт – 2-й ранг). Можливо, якраз цей факт спричиняє високий рівень прибутковості.

На тлі низької частки сільського господарства в обсязі реалізованої продукції, у структурі оплати праці, у сплачених податках (у 2009 році мала від'ємне сальдо) дана галузь отримала, за підсумками 2010 року 12,2 % прибутку (6-й ранг) по економіці в цілому, що є досить вагомим результатом. Більше того, частка сільського господарства у структурі прибутку зростає з 2007 року. Однією з причин такої ситуації є високий ранг цього ВЕДу у структурі бюджетної підтримки (5-й ранг) та пільг у оподаткуванні (1-й ранг), тобто частина витрат сільського господарства перекривається державою.

Також високий ранг сільського господарства у прибутку пояснюється статистичним фактором – специфікою обрахунку змішаного доходу самозайнятих у сільському господарстві громадян, що спотворює статистичну картину та ускладнює аналіз цього надзвичайно важливого показника.

Щодо оплати праці найманих працівників, то протягом аналізованого періоду теж спостерігалися зрушення: зменшувалася частка таких ВЕДів як: текстильне виробництво; виробництво одягу, хутра та виробів з хутра; оброблення деревини та виробництво виробів з деревини, крім меблів; целюлозно-паперове виробництво; видавнича діяльність; хімічна та нафтохімічна промисловості, металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів, машинобудування, будівництво, фінансова діяльність.

Однією з причин такої ситуації стала антикризова політика суб'єктів господарювання, яка передбачала оптимізацію витрат, однією зі статей яких були витрати на оплату праці. У 2009 році безробіття в % до економічно активного населення відповідної вікової групи становило 9,6 % порівняно з 6,9 % у 2008 році. У будівництві середня заробітна плата у 2009 році, порівняно з 2008 роком, знизилася з 1 832 грн до 1 511 грн. Найвищий ранг у цьому макропоказнику мають «діяльність транспорту та торгівля», «ремонт автомобілів, побутових виробів і предметів особистого вжитку».

За чисельністю штатних працівників перше місце у ВЕДі посідає «торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку» середня частка цього ВЕДу у сукупній чисельності працівників по економіці становить 13,17 %, друге місце у ВЕДі «транспорт і зв'язок», середня частка – 12,29 %, на третьому місці – «сільське господарство», середня частка – 11,29 %. Легко побачити, що при високому рангу у структурі чисельності штатних працівників сільське господарство має низький ранг у сукупному фонді оплати праці, у цьому ВЕДі спостерігається одна з найнижчих середніх заробітних плат (за аналізований період у середньому становить 677,3 грн).

У структурі інвестицій в основний капітал найбільший ранг має ВЕД «операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям». Це пояснюється наявністю в бюджеті видатків на забезпечення житлом військовослужбовців, державних службовців, молодіжне житлове кредитування. На друго-

му місці – діяльність транспорту та зв'язку, на третьому – торгівля. Криза вплинула на структуру і цього макроекономічного показника. Так, порівняно з 2008 роком частка інвестицій у загальному їх обсягу скоротилися у таких ВЕДах як: сільське господарство; текстильне виробництво; виробництво одягу, хутра та виробів з хутра; целюлозно-паперове виробництво; видавнича діяльність; металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів, машинобудування, будівництво, торгівля; операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг і надання послуг підприємцям та ін.

У структурі витрат на технологічні інновації перше місце належить металургійному виробництву та виробництву готових металевих виробів, друге – виробництву харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів, на третьому місці – виробництво машин та устаткування.

З настанням кризи темп зниження цього показника спостерігався в таких ВЕД, як добувна промисловість (крім вугільної, яка отримувала значні суми бюджетної підтримки); виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів; легка; хімічна та нафтохімічна промисловості; деякі галузі машинобудування; виробництво та розподілення електроенергії, газу та води. У сільському господарстві спостерігалося збільшення цього показника у 2009 році порівняно з 2008 роком у три рази, у 2010 році, порівняно з 2009 роком – у два рази, що пояснюється значними обсягами бюджетної підтримки, у тому числі через механізм здешевлення кредитів.

У структурі податків у розрізі ВЕД вагомі частки має лише третина аналізованих видів діяльності, які здебільшого є бюджетоутворюючими (становлять понад 65 % сукупних податкових надходжень у загальному обсязі податків). До таких ВЕД належить діяльність транспорту та зв'язку (1 - ий ранг), операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям (2-й ранг), виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів (3-й ранг); торгівля (4-й ранг); виробництво та розподілення електроенергії, газу та води (5-й ранг); добування вуглеводнів та пов'язані з ним послуги, добування уранової та торієвої руд (6-й ранг); будівництво (7-й ранг); фінансова діяльність (8-й ранг); виробництво коксу, продуктів нафтоперероблення та ядерних матеріалів (9-й ранг).

Протягом 2002–2010 рр. найбільша частка у структурі податків належала транспорту та зв'язку (середня частка за аналізований період становить 12,28 %). У структурі обсягу з реалізації даний ВЕД має 5-й ранг (середня частка – 5,6 %). Водночас торгівля (середня частка в обсязі реалізованої продукції становить 44,73 %) сплачувала лише 7,86 % загального обсягу податкових надходжень у середньому за 2002–2010 рр.

Аналіз основних тенденцій економіки України свідчить, що до вказаних вище причин виникнення диспропорцій економіки Україні потрібно додати отриману у спадок від Радянського Союзу деформовану структуру промисловості, переобтяжену важкою промисловістю з високою енергоємністю та застарілими технологіями. У 1990 році в Україні розміщувалось близько 40 % радянського військо-

во-промислового комплексу, великі металургійні, хімічні та нафтопереробні заводи, а також велика кількість шахт з видобутку вугілля, залізної руди, уранової руди та багатьох інших важливих ресурсів. Маючи лише 18 % населення Радянського Союзу і займаючи менше 4 % його території, Україна у 1990 році виробила близько 30 % промислової продукції і 1/4 сільськогосподарської продукції СРСР. Проте такий рівень виробництва досягався ціною екстенсивної експлуатації природних ресурсів та величезного забруднення довкілля, у якому радіоактивне забруднення значної території після Чорнобильської катастрофи є лише найбільш відомим прикладом.

Важка промисловість (гірничо-металургійна й паливно-енергетична, а також хімічна і нафтохімічна галузі) нині становить близько 62,9 % від усієї економіки країни, порівняно з 26,5 % у 1990 році. Частка машинобудування (включаючи виробництво промислового обладнання, яке сприяє модернізації та вдосконаленню виробничих процесів) зменшилася: від 30,5 % у 1990 році до 10,9 % у 2010 році.

Зменшення частки машинобудування відобразилося і на базових ВЕД, ступінь зносу основних фондів промисловості становив у 2010 році 61,2 %, темп зростання показника, порівняно з 2002 роком дорівнює 129,7 %, причому найбільші значення цього показника в машинобудуванні – 84,3 %. Для порівняння в США з метою забезпечення конкурентоспроможності продукції заміна технологічного обладнання в пріоритетних наукомістких виробництвах відбувається кожні 5 років.

Державна політика початку 90-х рр. не була спрямована на структурно-технологічні зміни економічних комплексів з метою формування сучасних технологічних укладів, що дозволяють створити конкурентоспроможну економіку і забезпечити стійке економічне зростання[6].

Як видно з рис. 3.5., найбільшу питому вагу мають обсяги реалізації продукції ВЕД 3-го технологичного укладу – 50,18 % (промисловість будівельних матеріалів, чорної металургії, суднобудування, обробка металів, легка, деревообробна, целюлозно-паперова промисловості) на частку якого припадає 85,4 % викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення, 31,7 % скидання забруднених вод у водні об'єкти, 93,1 % обсягів утворення відходів. Питома вага обсягу реалізації продукції ВЕД 4-го технологичного укладу складає – 46,43 %. Обсяги реалізації продукції ВЕД 5-го та 6-го укладів мають незначні частки 2,6 % та 0,69 %. Найбільші ранги в інвестиціях в основний капітал з промислових ВЕД мають з 3-го та 4-го укладів, в технологічних інноваціях – 1-й ранг має металургія (3-й – технологічний уклад), 3-й, 5-й ранги – виробництво машин та устаткування та виробництво транспортних засобів (4-й технологічний уклад), 7-й ранг має виробництво електричного та електронного устаткування (5-й технологічний уклад). Таким чином, більша частина інвестицій та інновацій спрямовується в 3-й та 4-й уклади, що визначає перспективи економічного розвитку на 10–15 років.

[6] *Ленчук Е. Б. Проблемы перехода к инновационной модели развития в странах постсоветского пространства / Е. Б. Ленчук // Проблемы прогнозирования. – 2006. – № 4. – С. 126–144 / [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.ecfor.ru/fp/index.php?pid=archive/2006_4*

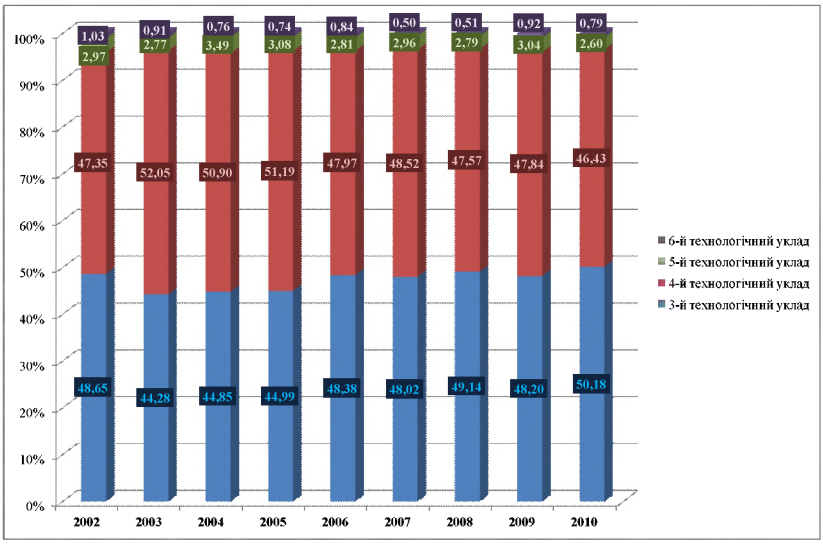

Рис. 3.5. Структура обсягу реалізованої продукції в Україні за технологічними укладами*

**Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України.*

Зросла карбоноємність ВВП (атмосферні викиди вуглекислого газу в кг на 1 дол. США ВВП), цей показник між 1992 і 1999 роками зріс на 29 % і в 2009 році в 7,7 разу перевищував середньосвітовий, у той час як у світі знизилася більше ніж на 1/3 між 1971 і 2009 рр. (табл. 3.2) Починаючи з 1995 і по 2005 рік, Україна за цим показником посідала 2-ге місце у світі, у 2009 – 3-тє місце. Енергоємність ВВП, за розрахунками International energy agency, становила у 2009 році 2,54, що в 8 разів більше ніж світовий показник, у країнах ЄС даний показник становить 0,17, що свідчить про вкрай неефективне використання енергетичних ресурсів.

Таблиця 3.2

Зіставлення показників карбоноємності та енергоємності ВВП України, країн ЄС та світу у 2002–2009 рр.*

	Роки	Україна	Країни ЄС	Світ	Україна / Країни ЄС	Україна / Світ
Карбономісткість ВВП (відношення викидів CO_2 у кг до ВВП у дол. США)	2002	8,32	0,44	0,72	18,8	11,5
	2003	8,39	0,45	0,73	18,7	11,4
	2004	7,09	0,44	0,74	16,1	9,6
	2005	6,76	0,43	0,74	15,8	9,2
	2006	6,39	0,42	0,73	15,3	8,7
	2007	5,99	0,40	0,73	15,0	8,2
	2008	5,78	0,39	0,73	14,8	7,9
	2009	5,65	0,38	0,73	15,0	7,7

Продовження табл. 3.2

Енергоємність ВВП (відношення обсягу споживання енергії у млн. т нафтового еквівалента до ВВП у дол. США)	2002	3,78	0,20	0,31	19,23	12,22
	2003	3,68	0,20	0,31	18,57	11,84
	2004	3,27	0,20	0,31	16,72	10,41
	2005	3,16	0,19	0,31	16,47	10,16
	2006	2,83	0,19	0,31	15,23	9,22
	2007	2,62	0,18	0,30	14,71	8,68
	2008	2,54	0,18	0,30	14,39	8,39
	2009	2,54	0,17	0,31	14,57	8,31

**Джерело: розраховано за даними International energy agency (CO_2 emissions from fuel combustion IEA statistics at highlights. – 2011. – 134 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.iea.org*

У той час як розвиненим країнам світу вдалося знизити рівень залежності між зростанням ВВП і зростанням антропогенного навантаження на навколишнє природне середовище (далі НПС), в Україні цього не сталося. На рис. 3.6 чітко видно цей взаємозв'язок. Так, обсяги забруднення зменшувалися в періоди економічного спаду (1991–1999 рр.) та економічної кризи (в 2009 р. ВВП знизився на 14,8 %, також знизилися обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря на 10,6 %, скидів забруднених вод у водні об'єкти – 35,3 %, утворення відходів І–ІІІ класів небезпеки – на 46,5 %), в 2010 р. з ростом ВВП зросли також рівні антропогенного навантаження на НПС.

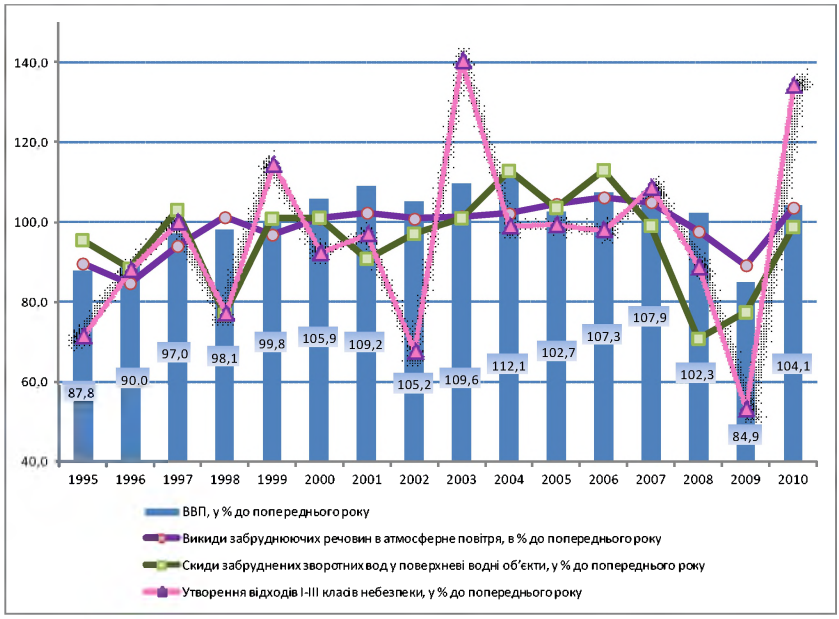

Рис. 3.6. Співставлення динаміки обсягів антропогенного навантаження на НПС та ВВП*

**Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України*

Ряд показників, які розраховуються фахівцями у сфері охорони НПС, свідчать про порушення екологічної стійкості в Україні. Зокрема, була зафіксована негативна динаміка Індексу якості НПС – в 2012 р. в порівнянні з 2010 р. темп його падіння був 20,4 %, ранг країни за значенням цього індексу – 102 з 132[7], „екологічний дефіцит"[8] склав в 2007 р. 1,08.

Показані співставлення показників, що характеризують стан НПС України та структуру промисловості, свідчать про диспропорції економіки, переважання в ній низько технологічних, енергонефективних підприємств, які спричиняють високе антропогенне навантаження на НПС.

Експорт України має сировинну орієнтацію, частки недорогоцінних металів та виробів з них становлять 33,7 %, частка мінеральних продуктів – 13,1 %, водночас частка високотехнологічного експорту – 0,5 %, у той час як у країнах ЄС – близько 50 %.

Економіка України орієнтована на виробництво продукції базових ВЕДів з низькою часткою ВДВ. Аналізуючи розподіл обсягу реалізованої продукції добувної та переробної промисловості за групами[9], можна побачити, що за всі досліджувані роки, найбільшу питому вагу має сировинна продукція, середня частка за 2008–2010 рр. становить 66,2 (у країнах ЄС – 32,6 %), друге місце посіли товари широкого використання, їх частка становить 19,5 % (у країнах ЄС – 25,5 %), інвестиційна продукція становить 13,1 (у країнах ЄС – 37,1 %) (рис. 3.7). Товари тривалого використання мають надзвичайно низьку питому вагу – 1,2 % (4,7), ці товари для задоволення споживчого попиту імпортуються.

---

[7] *Індекс Йельського університету, розраховано на підставі даних з сайтів http://www.epi2010.yale.edu/ , http://epi.yale.edu/*

[8] *Показник екологічного навантаження на землю, різниця між «екологічним слідом» (environmental footprint) и біоємністю (biocapacity), розраховано на підставі даних: Ecological Footprint Atlas 2010. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.footprintnetwork.org/en/index.php/GFN/page/ecological_footprint_atlas_2010.*

[9] *До групи "сировинна продукція" належать обсяги реалізованої продукції в добувній промисловості, обробленні деревини та виробництві виробів з деревини (крім меблів), виробництві коксу, продуктів нафтоперероблення, целюлозно-паперовому виробництві, поліграфічній діяльності, тиражуванні записаних носіїв інформації, майже всіх видів діяльності металургійного виробництва та виробництва готових металевих виробів, хімічної і нафтохімічної промисловості, а також обсяги окремих сировинних видів діяльності харчової і легкої промисловості та машинобудування. Інвестиційна продукція формується на підставі даних по машинобудуванню (за винятком сировинних видів діяльності), деяких видах діяльності з оброблення металу, як-от: виробництво будівельних металевих конструкцій та виробів, металевих резервуарів, радіаторів та котлів центрального опалення, парових котлів, інструментів. Товари широкого використання – це майже всі види діяльності харчової та легкої промисловості, видавнича діяльність, виробництво фармацевтичних препаратів і матеріалів, парфумерних, косметичних та миючих засобів. Товари тривалого використання – це види діяльності з виробництва побутових приладів, апаратури для приймання, запису та відтворення звуку і зображення, фотографічного устаткування, годинників, спортивно-прогулянкових суден, мотоциклів і велосипедів, меблів, ювелірних виробів, музичних інструментів тощо.*

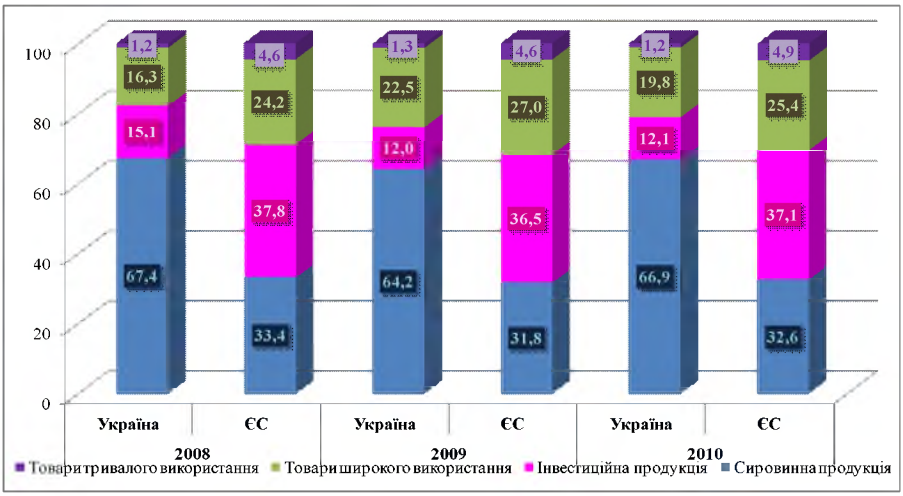

Рис. 3.7. Розподіл обсягу реалізованої продукції добувної та переробної промисловості за групами в 2008–2010 рр.

Аналізуючи вказані співставлення, а також зовнішньоекономічні зв'язки між Україною та країнами ЄС. Можна побачити, що Україною найбільше виробляється та експортується в країни ЄС сировинна на напівсировина продукція (найбільші частки в структурі експорту України в країни ЄС становлять чорні метали – 1 ранг; енергетичні матеріали, нафта та продукти її перегонки – 2-й ранг; руди, шлаки та зола – 3 ранг). А в країнах ЄС у більшості випадків виробляється та експортується в Україну інвестиційна продукція (котли, машини, апарати та механічні пристрої – 1 ранг; наземні транспортні засоби, крім залізничних – 2-й ранг; електричні машини та устаткування – 3-й ранг).

Проаналізувавши розподіл обсягу реалізованої продукції добувної та переробної промисловості за групами та загального імпорту товарів, можна побачити, що в Україні недостатньо виробляється товарів для задоволення споживчого попиту. У загальному імпорті товарів частка товарів споживчого попиту становить 20,4 %, а обсяг імпорту цих товарів зріс за 2010 р. в 1,4 разу завдяки післякризовому підвищенню доходів і купівельній спроможності населення і певною мірою відновленню споживчого кредитування. У структурі роздрібного товарообороту частка імпортованих товарів становить 32,6 %, а серед непродовольчих товарів майже половина – імпортовані. Найбільшими є обсяги імпорту легкових автомобілів (1,7 млрд. дол.); фармацевтичних продуктів (2,4 млрд. дол.); а найбільша динаміка зростання у телевізорів (в 6,8 разу) та машин для автоматичної обробки інформації (в 3,6 разу)[10].

[10] *Про затвердження Державної програми розвитку внутрішнього виробництва: Постанова КМ України від 12.09.2011 р. № 1130.*

З аналізу розподіл обсягу реалізованої продукції добувної і переробної промисловості по групах і загального товарообміну з країнами ЄС, можна побачити, асиметрію міжнародних товарних потоків, «імпорт антропогенного навантаження на ОПС» з країн ЄС до України. Оскільки експортоорієнтовані ВЕД України відносяться до найбільших забруднювачів атмосфери, ґрунту і повітря, а країн ЄС до тих галузей, рівень забруднення яких помірний.

Проведений аналіз структурних диспропорцій економіки України показав, що у сформованій структурі промисловості переважають низькотехнологічні, енергомісткі та екологічно шкідливі підприємства. Ці негативні структурні співвідношення були посилені економічною кризою. Хоча зміна основних макроекономічних показників упродовж досліджуваного періоду мала певні позитивні ознаки, детальний секторальний аналіз даних свідчить, що національна економіка все більш залежить від експортних поставок саме сировинної продукції; у імпорті превалюють споживчі товари промислової групи; у структурі кінцевих споживчих витрат домогосподарств, незважаючи на тривале зростання їх доходів, не відбувається значних змін, що може свідчити про низький рівень забезпеченості більшості населення основними видами продовольчих товарів. Разом з тим споживчий попит на машинобудівну продукцію забезпечується переважно за рахунок імпортних поставок.

Досягнення ефективності державної підтримки національної економіки можливе за умови гармонійного поєднання методів бюджетної та податкової підтримки. Як було зазначено в розділі 1 та 2 бюджетні і податкові методи по-різному впливають на показники економічної діяльності підприємств (у короткостроковому періоді) і на макроекономічні показники всієї економіки (у середньостроковому та довгостроковому періодах). Тому окремий аналіз податкового механізму стимулювання економіки є важливим з різних позицій.

3.2. Аналіз стану системи пільгового оподаткування в Україні

Основним механізмом мобілізації фінансових ресурсів у розпорядження держави в нинішніх умовах є податкова система. Саме за допомогою податкової системи та бюджету здійснюється перерозподіл фінансових ресурсів у межах національної економіки. У зв'язку з цим необхідно зазначити, що в таких умовах податкова система може бути каталізатором економічного розвитку окремих видів економічної діяльності та економічних суб'єктів, надаючи їм право на податкові пільги. Основним негативом пільгового оподаткування є непрямі втрати бюджету внаслідок недонадходження сум податків, зборів та обов'язкових платежів і порушення принципу податкової нейтральності[11].

[11] *Переваги та недоліки надання податкових пільг більш детально було розглянуто в параграфі 1.3.*

Перелік таблиць

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Таблиця 1.1. Переваги та недоліки бюджетної підтримки національної економіки....57
Таблиця 1.2. Наукові погляди щодо складу податкових інструментів....69
Таблиця 1.3. Класифікація податкових пільг за різними критеріями....76
Таблиця 1.4. Форми реалізації податкових знижок....77
Таблиця 1.5. Переваги та недоліки функціонування податкових пільг у системі оподаткування....84

РОЗДІЛ 2. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЗАСТОСУВАННЯ ФІСКАЛЬНИХ ІНСТРУМЕНТІВ СТИМУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ АКТИВНОСТІ

Таблиця 2.1. Розмір та часовий розподіл фіскальних пакетів підтримки....135
Таблиця 2.2. Склад пакетів фіскальних стимулів у країнах ОЕСР за 2008–2010 рр., % до ВВП 2008 р. 136
Таблиця 2.3. Фінансування окремих секторів довгострокової економічної політики в пакетах фіскальних стимулів країн ОЕСР 2009 р. 139
Таблиця 2.4. Перші звіти за податковими витратами в окремих країнах світу....144
Таблиця 2.5. Визначення сутності понятя «податкові витрати» в теорії та практиці оподаткування....146
Таблиця 2.6. Переваги та недоліки впровадження концепції податкових витрат в бюджетний процес....151

РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ДИНАМІКИ ТА СТРУКТУРИ БЮДЖЕТНОЇ ПІДТРИМКИ ТА ПОДАТКОВОГО СТИМУЛЮВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Таблиця 3.1. Ранг ВЕД за вибраними макропоказниками за 2002–2010 рр. 200
Таблиця 3.2. Зіставлення показників каброномісткості та енергоємності ВВП України та ЄС у 2009 р. 205
Таблиця 3.3. Класифікація податкових пільг залежно від втрат бюджету та за обсягом охоплення платників у 2001–2011 рр. 213

Таблиця 3.4. Співвідношення втрат бюджету внаслідок пільгового оподаткування і загальних податкових надходжень, за окремими ВЕД, % 220
Таблиця 3.5. Співвідношення втрат бюджету внаслідок пільгового оподаткування до прибутку від звичайної діяльності до оподаткування за окремими ВЕД у 2005–2010 рр., % 221
Таблиця 3.6. Сума втрат бюджету внаслідок пільгового оподаткування у розрахунку на одного штатного працівника за окремими ВЕД, тис. грн. 222
Таблиця 3.7. Співвідношення втрат бюджету внаслідок пільгового оподаткування за окремими ВЕД у докризовому та кризовому періодах, %....223
Таблиця 3.8. Коефіцієнт пільгового оподаткування за окремими видами економічної діяльності у 2005–2010 рр. 227
Таблиця 3.9. Структура бюджетної підтримки в розрізі видів економічної діяльності, % 232
Таблиця 3.10. Темпи приросту бюджетної підтримки в розрізі окремих видів економічної діяльності в період 2002–2010 рр. 232
Таблиця 3.11. Співвідношення обсягів бюджетної підтримки до обсягу реалізованої продукції (робіт, послуг) за видами економічної діяльності, % 235
Таблиця 3.12. Структура бюджетно-податкової підтримки в розрізі окремих ВЕД, % 241
Таблиця 3.13. Співвідношення показників бюджетно-податкової підтримки та діяльності підприємств України у докризовому та кризовому періодах, % 243
Таблиця 3.14. Співвідношення бюджетно-податкової підтримки до обсягу реалізованої продукції (робіт, послуг) за ВЕД, % 245
Таблиця 3.15. Співвідношення прибутку від звичайної діяльності до оподаткування до обсягів реалізованої продукції (робіт, послуг) і бюджетно-податкової підтримки до обсягів реалізованої продукції (робіт, послуг) за окремими ВЕД у 2002–2011, % 247
Таблиця 3.16. Сума бюджетно-податкової підтримки у розрахунку на одного штатного працівника за окремими ВЕД, тис. грн....249

РОЗДІЛ 4. ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ БЮДЖЕТНОЇ ПІДТРИМКИ ТА ПОДАТКОВОГО СТИМУЛЮВАННЯ РЕАЛЬНОГО СЕКТОРА НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Таблиця 4.1. Структура та ранг бюджетної підтримки в 2002–2010 рр. 258
Таблиця 4.2. Матриця часткових кореляцій між цільовими показниками....262
Таблиця 4.3. Підсумки регресійного аналізу впливу податкових пільг і субсидій на результати економічної діяльності підприємств (2009 рік)....262

Таблиця 4.4. Результати кластерного аналізу, проведеного за методом *k*-середніх.....264
Таблиця 4.5. Співвідношення податкових пільг та бюджетної підтримки до обсягу реалізованої продукції за кластерами в докризовий та кризовий періоди.....265
Таблиця 4.6. Зіставлення результатів ранжування середніх значень макропоказників у докризовий і кризовий періоди.....266
Таблиця 4.7. Частка продажу споживчих товарів, що вироблені на території України, в товарообороті торгової мережі підприємств – юридичних осіб, % до відповідної товарної групи.....267
Таблиця 4.8. Імпорт товарів в Україну та експорт з країн – торговельних партнерів у 2009 рік.....270
Таблиця 4.9. Статистичні дані щодо експорту нафти з України та, відповідно, її імпорту за даними торгівельних країн-партнерів у 2010 році.....283
Таблиця 4.10. Узагальнена характеристика експортних операцій України з торговельними партнерами за окремими товарними позиціями УКТЗЕД 7202 «Феросплави» у 2010 році.....286
Таблиця 4.11. Узагальнена характеристика імпортних операцій України з торговельними партнерами за окремими товарними позиціями УКТЗЕД 7202 «Феросплави» у 2010 році.....287
Таблиця 4.12. Узагальнена характеристика експортних операцій України з торговельними партнерами за окремими товарними позиціями УКТЗЕД 2601 «Руди та концентрати залізні» у 2010 році.....288
Таблиця 4.13. Узагальнена характеристика експортних операцій України з торговельними партнерами за окремими товарними позиціями УКТЗЕД 7207, 7208, 7214 у 2010 році.....289
Таблиця 4.14. Обсяги бюджетної підтримки (субсидії) та податкового стимулювання (податкові пільги) окремих ВЕД в Україні, млн грн. 291
Таблиця 4.15. Споживання паливно-енергетичних ресурсів чорною металургією України у 2010 році, %.....292
Таблиця 4.16. Визначення коефіцієнта розбіжності за імпортними операціями між парами країн-партнерів.....293
Таблиця 4.17. Динаміка та розмір ставок мита в митному тарифі України (за окремими товарними позиціями), %.....297

Розділ 5. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ БЮДЖЕТНОЇ ПІДТРИМКИ ТА ПОДАТКОВОГО СТИМУЛЮВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Таблиця 5.1. Теорії економічного циклу 326
Таблиця 5.2. Структура витрат освітянських послуг в Україні 345
Таблиця 5.3. Державні витрати на освіту.....347

Таблиця 5.4. Витрати на освіту в Україні та вибраних країнах світу в 2007–2008 рр. 348
Таблиця 5.5. Темп зміни чисельності працівників наукових організацій, у % до попереднього року 352
Таблиця 5.6. Динаміка фінансування наукової та науково-технічної діяльності в Україні у 2005–2010 рр. за джерелами (в фактичних цінах, млн грн)....354
Таблиця 5.7. Основні параметри кореляційно-регресійного аналізу впливу бюджетного фінансування науки на ВВП....355
Таблиця 5.8. Динаміка видатків на науку з бюджету в окремих країнах 2004–2010 рр., % до ВВП....356
Таблиця 5.9. Групування вибраних країн світу за рангом видатків на освіту....357

Додатки

Таблиця А.1. Фіскальні антикризові заходи у країнах-членах ОЕСР....422
Таблиця А.2. Обсяг і стуктура пакетів фіскальних стимулів для інноваційної діяльності, запроваджених у відповідь на кризові явища в окремих країнах ОЕСР....444
Таблиця Б.1. Основні положення щодо застосування концепції податкових витрат в окремих країнах....447
Таблиця Б.2. Фактичні (2002–2008 рр.) та прогнозні (2009–2014 рр.) податкові витрати США, у % до ВВП....449
Таблиця Б.3. Фактичні (2002–2008 рр.) та прогнозні (2009–2014 рр.) податкові витрати США, у % до відповідних податкових надходжень....451
Таблиця Б.4. Податкові витрати Канади, у % до ВВП....453
Таблиця Б.5. Податкові витрати Канади, у % до відповідних податкових надходжень....454
Таблиця Б.6. Фактичні та прогнозні податкові витрати окремих країн ОЕСР, у % до ВВП....456
Таблиця Б.7. Фактичні та прогнозні податкові витрати окремих країн ОЕСР, у % до відповідних податкових надходжень....458
Таблиця Б.8. Порівняння кількості статей податкових витрат у зарубіжних країнах, одиниці....459
Таблиця Б.9. Порівняння обсягу податкових витрат у зарубіжних країнах, у % до ВВП....461
Таблиця Б.10. Міжнародне порівняння обсягу податкових витрат, у % до відповідних податкових надходжень....463
Таблиця Г.1. Динаміка співвідношення втрат бюджету внаслідок пільгового оподаткування до загальних податкових надходжень, що контролюються ДПС України за видами економічної діяльності, %....471

Таблиця Г.2. Динаміка співвідношення втрат бюджету внаслідок пільгового оподаткування до прибутку від звичайної діяльності до оподаткування за видами економічної діяльності, %.....472
Таблиця Г.3. Сума втрат бюджету внаслідок пільгового оподаткування у розрахунку на одного штатного працівника за ВЕД тис грн.....473
Таблиця Г.4. Співвідношення втрат бюджету внаслідок пільгового оподаткування у докризовому та кризовому періодах, %.....474
Таблиця Г.5. Структура втрат бюджету внаслідок пільгового оподаткування за ВЕД, %.....475
Таблиця Г.6. Коефіцієнт пільгового оподаткування за видами економічної діяльності у 2005–2010 рр.....476
Таблиця Д.1. Динаміка структури бюджетної підтримки за ВЕД, %.....477
Таблиця Д.2. Темпи приросту бюджетної підтримки в розрізі видів економічної діяльності за період 2003–2010 рр.....479
Таблиця Д.3. Співвідношення бюджетної підтримки у докризовому та кризовому періодах, %.....480
Таблиця Д.4. Співвідношення бюджетної підтримки та обсягу реалізованої продукції (робіт, послуг) за ВЕД, %.....481
Таблиця Д.5. Співвідношення бюджетної підтримки та прибутку від звичайної діяльності до оподаткування за ВЕД, %.....482
Таблиця Д.6. Структура бюджетно-податкової підтримки за ВЕД, %.....483
Таблиця Д.7. Темпи приросту бюджетно-податкової підтримки в розрізі ВЕДів, %.....484
Таблиця Д.8. Співвідношення бюджетно-податкової підтримки у докризовому та кризовому періодах, %.....485
Таблиця Д.9. Співвідношення бюджетно-податкової підтримки та обсягу реалізованої продукції (робіт, послуг) за ВЕД, %.....486
Таблиця Д.10. Бюджетно-податкова підтримка в розрахунку на одного штатного працівника за ВЕДами, тис. грн/шт. прац. 487
Таблиця Д. 11. Співвідношення суми бюджетно-податкової підтримки та технологічних інновацій та інвестицій в основний капітал у період 2002–2010 рр. у розрізі ВЕД.....488
Таблиця Д. 12. Співвідношення до технологічних інновацій та інвестицій в основний капітал у період 2002–2010 рр. у розрізі ВЕД.....489
Таблиця Є.1. Визначення коефіцієнта розбіжності за експортно-імпортними операціями України з її основними торговельними партнерами...490
Таблиця Є.2. Імпорт товарів в Україну з групи аналізованих країн, (за даними статистики торговельних партнерів та України).....491
Таблиця Є.3. Економічні та фіскальні характеристики імпорту окремих товарів в Україну з КНР, тис. дол. США.....492
Таблиця Є. 4. Економічні та фіскальні характеристики імпорту окремих товарів в Україну з Польщі, тис. дол. США.....493

Таблиця Є.5. Економічні та фіскальні дані щодо імпорту окремих товарів в Україну з Італії, тис. дол. США.....494
Таблиця Є.6. Виробництво основних видів продукції легкої промисловості України за 2003–2010 роки.....495
Таблиця Є.7. Статистичні дані торговельних оборотів між країнами-партнерами України. Товарна позиція – 61 «Одяг трикотажний», тис. дол. США.....496
Таблиця Є.8. Статистичні дані торгівельних оборотів між країнами-партнерами України. Товарна позиція – 62 «Одяг текстильний», тис. дол. США.....497
Таблиця Є.9. Статистичні дані торгівельних оборотів між країнами партнерами України. Товарна позиція – 63 «Інші готові текстильні вироби», тис. дол. США.....498
Таблиця Є.10. Статистичні дані торговельних оборотів між країнами партнерами України. Товарна позиція – 64 «Взуття», тис. дол. США.....499

List of Tables

CHAPTER 1. THEORETICAL BASICS OF GOVERNMENT SUPPORT OF NATIONAL ECONOMY

Table 1.1 . Advantages and disadvantages of budget support to the national economy....57
Table 1.2 . scientific views on the tax instruments....69
Table 1.3 . Classification of tax benefits on various criteria....76
Table 1.4 . Implementation forms of tax rebates....77
Table 1.5 . Advantages and disadvantages of tax benefits functioning in the tax system....84

CHAPTER 2. FOREIGN EXPERIENCE OF APPLYING FISCAL INSTRUMENTS FOR STIMULATING ECONOMIC ACTIVITY

Table 2.1 . Size And Time Distribution Of Fiscal Support Packages....135
Table 2.2 . Composition of fiscal stimulus packages in OECD countries in 2008 - 2010,% of GDP 2008....136
Table 2.3 . Funding of discrete directions of long-term economic policy in fiscal stimulus packages in OECD countries in 2009....139
Table 2.4. The first reports on tax expenditures in selected countries....144
Table 2.5. Defining the essence of the "tax expenditures" concept in theory and practice of taxation....146
Table 2.6 . Advantages and disadvantages of introduction the concept of tax expenditures in the budget process....151

CHAPTER 3. ANALYSIS OF THE DYNAMICS AND STRUCTURE OF BUDGET SUPPORT AND TAX INCENTIVES FOR NATIONAL ECONOMY OF UKRAINE

Table 3.1. FEA's rank for selected macroeconomic indicators for 2002-2010....200
Table 3.2. Comparison of carbon and energy ratios to GDP for Ukraine and the EU in 2009....205
Table 3.3.Classification of tax benefits based on budget losses and coverage of taxpayers in 2001 - 2011....213
Table 3.4. Relationship of budget losses caused by tax benefits to the profit from ordinary activity before taxes for discrete FEA,%....220
Table 3.5. Relationship of budget losses caused by tax benefits to the profit from ordinary activity before taxes for discrete FEA in 2005-2010, %....221

Table 3.6. Revenue losses due to preferential tax per one employee for discrete FEA, thousands of UAH.....222
Table 3.7. Relationship of budget losses caused by tax benefits for certain FEA in pre-crisis and crisis periods,%.....223
Table 3.8 . Coefficient of preferential taxation for certain types of economic activity in 2005 - 2010.....227
Table 3.9. Structure of budget support in terms of economic activity,%.....232
Table 3.10. Growth rates of budget support in the context of certain types of economic activity in the period 2002 - 2010 pp.....232
Table 3.11. Ratio of budget support to the volume of realized production (work, services) by type of economic activity,%.....235
Table 3.12. The structure of fiscal support in terms of specific FEAs,%.....241
Table 3.13. The ratio of fiscal support and business activity of enterprises in Ukraine in the pre-crisis and crisis periods,%.....243
Table 3.14. The ratio of fiscal support to the volume of realized production (work, services) for the FEAs, %.....245
Table 3.15. The ratio of profit from ordinary activities before taxation to the volume of realized production (work, services) and fiscal support to the volume of realized production (work, services) for specific FEA in 2002-2011,%.....247
Table 3.16. Fiscal support per employee for specific FEA, thousands of UAH.....249

CHAPTER 4. ASSESSMENT EFFICIENCY OF BUDGET SUPPORT AND TAX STIMULATION FOR REAL SECTOR OF NATIONAL ECONOMY OF UKRAINE

Table 4.1. Structure and rank of budget support in 2002-2010.....258
Table 4.2. The matrix of partial correlations between targets.....262
Table 4.3. Regression analysis results of the subsidies influence on economic performance of enterprises (2009).....262
Table 4.4. Results of cluster analysis carried out by the method of k-means.....264
Table 4.5. The ratio of tax benefits and budgetary support to production realized by clusters in the pre-crisis and crisis periods.....265
Table 4.6. Comparison of ranking mean macroeconomic indicators in pre-crisis and crisis periods.....266
Table 4.7. Share of consumer goods produced in Ukraine sales in trade distribution network businesses - entities,% to the respective product group.....267
Table 4.8. Imports of goods in Ukraine and exports of the countries - trade partners in 2009.....270
Table 4.9. Statistical data on oil exports from Ukraine and, accordingly, its imports, according to trading partners in 2010.....283

Table 4.10. Generalized characteristics of export operations of Ukraine with trade partners for separate trade positions Nomenclature 7202 "Ferroalloys" in 2010.....286
Table 4.11. Generalized characteristics of import operations of Ukraine with trade partners for separate trade positions Nomenclature 7202 "Ferroalloys" in 2010.....287
Table 4.12. Generalized characteristics of export operations of Ukraine with trade partners for separate trade positions Nomenclature 2601 "Iron ores and concentrates" in 2010.....288
Table 4.13. Generalized characteristics of export operations of Ukraine with trade partners for separate trade positions Nomenclature 7207, 7208, 7214 in 2010.....289
Table 4.14. The volume of budget support (subsidies) and tax incentives (tax benefits) for specific FEAs in Ukraine, million UAH.....291
Table 4.15 . Consumption of energy resources by ferrous metallurgy of Ukraine in 2010,%.....292
Table 4.16. Determination of differences coefficient for import operations between pairs of trade partners.....293
Table 4.17. Dynamics and the rates of duty in the customs tariff of Ukraine (for certain product positions),%.....297

CHAPTER 5. THE WAYS OF INCREASING BUDGET SUPPORT AND TAX STIMULATION EFFICIENCY OF THE NATIONAL ECONOMY OF UKRAINE

Table 5.1. Theories of economic cycle.....326
Table 5.2 . Cost structure of educational services in Ukraine.....345
Table 5.3. Public expenditures on education.....347
Table 5.4. The expenditures on education in Ukraine and selected countries in 2007-2008.....348
Table 5.5 . Changes rate of the employees number of scientific organizations, in % versus previous year.....352
Table 5.6. Dynamics of financing scientific and technological activities in Ukraine in 2005-2010 years by sources (in current prices, million UAH).....354
Table 5.7. Basic parameters of correlation-regression analysis of the science budget financing impact on GDP.....355
Table 5.8. The dynamics of science expenditures from the budget in some countries 2004 - 2010,% of GDP.....356
Table 5.9. Grouping of selected countries in the world ranking for education spending.....357

Appendices

Table A.1. Fiscal anti-crisis measures in OECD countries.....422
Table A.2. Scope and Structure of fiscal incentives packages for innovations, introduced in response to the crisis in some OECD countries.....444
Table B.1. Basic terms of application the concept of tax expenditures in selected countries.....447
Table B.2. Actual (2002 - 2008 years) and projected (2009 - 2014's) tax dollars costs,% of GDP.....449
Table B.3. Actual (2002 - 2008 years) and projected (2009 - 2014 years) tax expenditures in the U.S. , in % of tax revenues.....451
Table B.4. Tax expenditures in Canada, % of GDP.....453
Table B.5. Tax expenditures in Canada, % of related tax revenues.....454
Table B.6. Actual and forecasted tax expenditures of individual OECD countries, in % of GDP.....456
Table B.7. Actual and forecasted tax expenditures of individual OECD countries, in % of related tax revenues.....458
Table B.8. Quantity of tax expenditures items comparison in foreign countries, units.....459
Table B.9. Comparison the volume of tax expenditures in foreign countries, in % of GDP.....461
Table B.10. International comparisons of tax expenditures in % of tax revenues.....463
Table G.1. The dynamics of ratio revenue losses due to tax benefits to total tax revenues controlled by tax administration of Ukraine by economic activity,%.....471
Table G.2. The dynamics of ratio revenue losses due to tax benefits to profit from ordinary activities before tax by economic activity types,%.....472
Table G.3. The volume of revenue losses due to preferential taxation per one employee for the FEA, thousands UAH.....473
Table G.4. The ratio of revenue losses as a result of preferential taxation in the pre-crisis and crisis periods,%.....474
Table G.5. Structure of the revenue losses due to preferential taxation for FEA, %.....475
Table G.6. The coefficient of preferential taxation for types of economic activity in 2005 - 2010.....476
Table D.1. Dynamics of the structure of budget support for the FEA, %.....477
Table D.2.Growth rates of budget support for the types of economic activities for the period 2003 - 2010.....479
Table D.3. The ratio of budget support in pre-crisis and crisis periods,%.....480
Table D.4. The ratio of budget support and the amount of realized production (work, services) for FEA,%.....481

Table D.5 . The ratio of budget support and profit from ordinary activities before tax for FEA,%....482
Table D.6. The structure of fiscal support for the FEA, %....483
Table D.7. The growth rate of fiscal support in terms of FEAs,%....484
Table D.8. The ratio of fiscal support in the pre-crisis and crisis periods,%....485
Table D.9. The ratio of fiscal support and the amount of realized production (work, services) for the FEA, %....486
Table D.10. Fiscal support per employee for FEA....487
Table D. 11. The ratio of fiscal support to technological innovation and investment in fixed assets during the period 2002 - 2010's in terms of FEA s....488
Table D. 12. The ratio of net profit after taxation to technological innovation and investment in fixed assets during the period 2002-2010's....489
Table E.1. Determination the differences coefficient in export-import operations of Ukraine with its main trade partners....490
Table E.2. Imports of goods into Ukraine from the analyzed countries group, (according to statistics of trade partners and Ukraine)....491
Table E.3. Economic and fiscal characteristics of certain goods imports to Ukraine from China, thousands of USD....492
Table E.4.Economic and fiscal characteristics of certain goods imports to Ukraine from Poland, thousands of USD....493
Table E. 5. Economic and fiscal characteristics of certain goods imports to Ukraine from Italy, thousands of USD....494
Table E. 6. Production of major light industry products of Ukraine for 2003-2010 years....495
Table E. 7 . Statistical data of trade turnover between the countries - partners of Ukraine. Heading - 61 "Clothes Knitting", thousands of USD....496
Table E. 8. Statistical data of trade turnover between the countries - partners of Ukraine. Heading - 62 "Textile clothes," , thousands of USD....497
Table E. 9. Statistical data of trade turnover between the countries - partners of Ukraine. Heading - 63 "Other made up textile articles", thousands of USD....498
Table E. 10. Statistical data of trade turnover between the countries - partners of Ukraine. Heading - 64 "Shoes,", thousands of USD....499

Перелік рисунків

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Рис. 1.1. Цільові орієнтири здійснення заходів державної підтримки в окремих сферах економічної політики....16
Рис. 1.2. Наукові підходи до вибору об'єктів державної підтримки....17
Рис. 1.3. Передумови, цілі та напрями здійснення державної підтримки суб'єктів господарювання, окремих сфер національної економіки....24
Рис. 1.4. Класифікація форм, методів та інструментів бюджетно-податкової підтримки національної економіки....40
Рис. 1.5. Класифікація податкових інструментів за характером їх дії....70
Рис. 1.6. Схема підтримки суб'єктів національної економіки через бюджетну систему....91
Рис. 1.7. Схема підтримки суб'єктів національної економіки через податкову систему....93
Рис. 1.8. Типи фіскальної та монетарної політики....97
Рис. 1.9. Наслідки при ігноруванні умов взаємодії фіскальної та монетарної політики....102
Рис. 1.10. Вплив монетарної політики на сукупний попит....105
Рис. 1.11. Вплив монетарної політики на сукупний попит через зміни пропозиції грошей....106
Рис. 1.12. Вплив фіскальної політики на сукупний попит через податки....107
Рис. 1.13. Вплив фіскальної політики на сукупний попит через бюджетні видатки....107
Рис. 1.14. Наслідки від проведення експансивної фіскальної політики в короткостроковому та довгостроковому періодах....108
Рис. 1.15. Вплив експансивної фіскальної політики на сукупну пропозицію....109
Рис. 1.16. Зв'язок між бюджетним дефіцитом та дефіцитом торговельного балансу....111
Рис. 1.17. Роль державних цінних паперів у взаємодії фіскальної та монетарної політики....114
Рис. 1.18. Негативні наслідки тимчасових касових розривів бюджету та способи їх мінімізації....116
Рис. 1.19. Негативні наслідки тимчасових касових залишків бюджету та способи їх мінімізації....117
Рис. 1.20. Виникнення інфляції при проведенні монетарної та фіскальної політики різних типів....118
Рис. 1.21. Вплив інфляції на сукупний попит....119
Рис. 1.22. Вплив фіскальної політики на чистий експорт....121

Рис. 1.23. Вплив монетарної політики на чистий експорт.....122

РОЗДІЛ 2. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЗАСТОСУВАННЯ ФІСКАЛЬНИХ ІНСТРУМЕНТІВ СТИМУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ АКТИВНОСТІ

Рис. 2.1. Податкові витрати з податку на доходи та інших податків в окремих країнах світу (у % до ВВП).....158
Рис. 2.2. Динаміка податкових витрат США у відсотках до ВВП, 1985–2016 рр.....160
Рис. 2.3. Десять найбільш вартісних податкових витрат в окремих країнах світу (у % до ВВП).....162

РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ДИНАМІКИ ТА СТРУКТУРИ БЮДЖЕТНОЇ ПІДТРИМКИ ТА ПОДАТКОВОГО СТИМУЛЮВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Рис. 3.1. Динаміка структури пропозиції та використання ресурсів у 2002–2010 рр.....196
Рис. 3.2. Динаміка структури кінцевих споживчих витрат домогосподарств у 2001–2010 рр.....197
Рис. 3.3. Вартісна структура випуску в економіці, %.....198
Рис. 3.4. Вартісна структура випуску країн ЄС у 2007 р.....199
Рис. 3.5. Структура обсягу реалізованої продукції в Україні за технологічними укладами.....205
Рис. 3.6. Зіставлення динаміки обсягів забруднення довкілля та ВВП.....206
Рис. 3.7. Розподіл обсягу реалізованої продукції добувної та переробної промисловості за групами в 2008–2010 рр.....208
Рис. 3.8. Динаміка та структура податкових пільг за обсягом охоплення платників податків.....212
Рис. 3.9. Динаміка темпів приросту окремих номінальних макроекономічних показників та суми втрат бюджету внаслідок пільгового оподаткування у 2006–2010 рр.....216
Рис. 3.10. Втрати бюджету внаслідок пільгового оподаткування, млрд грн...217
Рис. 3.11. Динаміка темпів приросту обсягу реалізованої продукції та суми втрат бюджету внаслідок пільгового оподаткування, %.....218
Рис. 3.12 Структура втрат бюджету внаслідок пільгового оподаткування в розрізі видів економічної діяльності у 2007 р., %.....225
Рис. 3.13 Структура втрат бюджету внаслідок пільгового оподаткування в розрізі видів економічної діяльності у 2010 р., %.....226
Рис. 3.14. Питома вага обсягу бюджетної підтримки у видатках Зведеного бюджету України в період 2002–2010 рр., %.....230
Рис. 3.15. Співвідношення бюджетної підтримки в докризовий та кризовий періоди, %.....233

Рис. 3.16. Співвідношення темпів приросту загального обсягу бюджетної підтримки та обсягу реалізованої продукції з динамікою ВВП в Україні за 2003–2010 рр.....234
Рис. 3.17. Динаміка співвідношення бюджетної підтримки до обсягу реалізованої продукції (робіт, послуг) за ВЕД, %.....236
Рис. 3.18. Співвідношення динамік загального обсягу бюджетної підтримки та прибутку від звичайної діяльності до оподаткування в період 2003-2010 рр.....236
Рис. 3.19. Динаміка щоквартального та річного відношення сплачених податків до обсягу реалізованої продукції в економіці України.....237
Рис. 3.20. Динаміка щоквартального відкриття фінансування програм бюджетної підтримки економіки та динаміка щоквартального надходження податків до Зведеного бюджету України.....239
Рис. 3.21. Щоквартальне відкриття фінансування бюджетної підтримки окремих галузей національної економіки.....240
Рис. 3.22. Структура бюджетно-податкової підтримки в розрізі ВЕД, %.....242
Рис. 3.23. Співвідношення динаміки бюджетно-податкової підтримки економіки, обсягу реалізованої продукції та прибутку від звичайної діяльності до оподаткування протягом 2003–2010 рр.....245
Рис. 3.24. Співвідношення бюджетно-податкової підтримки до обсягу реалізованої продукції (робіт, послуг) за окремими ВЕД, %.....246
Рис. 3.25. Співвідношення суми бюджетно-податкової підтримки до загального обсягу технологічних інновацій та інвестицій в основний капітал.....250
Рис. 3.26. Співвідношення суми чистого прибутку після вирахування податку на прибуток підприємств до загального обсягу технологічних інновацій та інвестицій в основний капітал в період 2002–2010 рр.....252
Рис. 3.27. Аналіз прояву компенсаційного заміщення бюджетно-податкової підтримки та чистого прибутку підприємств ВЕД протягом 2002–2010 рр.....253

РОЗДІЛ 4. ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ БЮДЖЕТНОЇ ПІДТРИМКИ ТА ПОДАТКОВОГО СТИМУЛЮВАННЯ РЕАЛЬНОГО СЕКТОРА НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Рис. 4.1. Ранг середніх значень вибраних макроекономічних показників (у до кризовий період) за кластерами.....264
Рис. 4.2. Ранг середніх значень вибраних макроекономічних показників (у кризовий період 2009–2010 рр.) за кластерами.....266
Рис. 4.3. Вплив мита на економічні процеси в довготерміновій перспективі.....276
Рис. 4.4. Типологія можливих причин виникнення розбіжностей у статистичних даних взаємної торгівлі країн-партнерів.....292

Рис. 4.5. Відгук інвестицій в основний капітал на шок бюджетної підтримки.....316
Рис. 4.6. Відгук індексу споживчих цін на шок інвестицій в основний капітал.....317
Рис. 4.7. Відгук вартості зовнішнього боргу на шок податкового навантаження.....317
Рис. 4.8. Відгук обсягу реалізованої продукції та прибутку від звичайної діяльності до оподаткування на шок податкових пільг для галузі сільського господарства, мисливства, лісового господарства.....319
Рис. 4.9. Відгуки інвестицій в основний капітал на шок бюджетної підтримки та експорту на шок податкових пільг для галузі добування паливно-енергетичних корисних копалин.....320
Рис. 4.10. Відгук обсягу сплачених податків на шок у обсягах експорту для галузі добування паливно-енергетичних корисних копалин.....320
Рис. 4.11. Відгук обсягу інвестицій в основний капітал на шок у бюджетній підтримці для галузі діяльності транспорту та зв'язку.....321
Рис. 4.12. Відгуки прибутку від звичайної діяльності до оподаткування на шок у бюджетній підтримці та сплачених податків на шок прибутку підприємств для галузі діяльності транспорту та зв'язку.....322

РОЗДІЛ 5. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ БЮДЖЕТНОЇ ПІДТРИМКИ ТА ПОДАТКОВОГО СТИМУЛЮВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Рис. 5.1. Модель економічного циклу.....327
Рис. 5.2. Динаміка ВВП у фактичних цінах та обсягів реалізованої промислової продукції (робіт, послуг) у 2002–2010 рр.....328
Рис. 5.3. Частота застосування бюджетно-податкового та грошово-кредитного стимулювання та швидкість їх дії на економіку у країнах Групи семи у 1970–2007 рр.....333
Рис. 5.4. Структура бюджетного стимулювання у фазі економічного спаду в країнах з розвиненою економікою та у країнах з економікою, що розвивається.....334
Рис. 5.5. Випуск спеціалістів і магістрів навчальними закладами за окремим галузями знань в 2010 р.....343
Рис. 5.6. Динаміка державних витрат на середню та вищу освіту в Україні.....343

Додатки

Рис. Д.1. Структура бюджетної підтримки в розрізі видів економічної діяльності.....478
Рис. Ж. 1. Відгуки досліджуваних змінних на структурний шок в одне стандартне відхилення (критерій ефективності – рівень зайнятості).....501

Рис. Ж. 1. Відгуки досліджуваних змінних на структурний шок в одне стандартне відхилення (критерій ефективності – товарний експорт).....502
Рис. Ж.1. Відгуки досліджуваних змінних на структурний шок в одне стандартне відхилення (критерій ефективності – фонд оплати праці).....503
Рис. Ж.1. Відгуки досліджуваних змінних на структурний шок в одне стандартне відхилення (критерій ефективності – інвестиції в основний капітал).....504
Рис. Ж.1. Відгуки досліджуваних змінних на структурний шок в одне стандартне відхилення (критерій ефективності – обсяг реалізованої продукції).....505
Рис. Ж.1. Відгуки досліджуваних змінних на структурний шок в одне стандартне відхилення (критерій ефективності – прибуток від звичайної діяльності до оподаткування).....506
Рис. Ж. 2. Відгуки досліджуваних змінних на структурний шок в одне стандартне відхилення (критерій ефективності – прибуток від звичайної діяльності до оподаткування).....507

LIST OF FIGURES

CHAPTER 1. THEORETICAL BASICS OF GOVERNMENT SUPPORT OF NATIONAL ECONOMY

Fig. 1.1. Targets of state support measures in specific areas of economic policy....16
Fig. 1.2. Scientific approaches to the selection of state support objects....17
Fig. 1.3. Background, objectives and areas of state support for business in separate spheres of national economy....24
Fig. 1.4. Classification of forms, methods and instruments of fiscal support to the national economy....40
Fig. 1.5. Classification of tax instruments according to the nature of their actions....70
Fig. 1.6. Scheme of support subjects of the national economy through the budget system....91
Fig. 1.7. Scheme of support subjects of the national economy through the tax system....93
Fig. 1.8.Types of fiscal and monetary policies....97
Fig. 1.9. The consequences of ignoring interaction of fiscal and monetary policies....102
Fig. 1.10. The influence of monetary policy on aggregate demand....105
Fig. 1.11. The influence of monetary policy on aggregate demand through changes in money supply....106
Fig. 1.12. The influence of fiscal policy on aggregate demand through taxes....107
Fig. 1.13. The influence of fiscal policy on aggregate demand through budget expenditures....107
Fig. 1.14. The consequences of carrying out expansionary fiscal policy in the short and long run....108
Fig. 1.15. Impact of expansionary fiscal policy on aggregate supply....109
Fig. 1.16. The relationship between budget deficit and trade balance....111
Fig. 1.17. The role of government securities in the interaction of fiscal and monetary policy....114
Fig. 1.18. The negative effects of temporary budget cash gaps and ways to minimize them....116
Fig. 1.19. The negative effects of temporary budget cash surplus and ways to minimize them....117
Fig. 1.20. The emergence of inflation in the course of monetary and fiscal policies of various types....118
Fig. 1.21. The impact of inflation on aggregate demand....119

Fig. 1.22. Impact of fiscal policy on net exports....121
Fig. 1.23. The influence of monetary policy on net exports....122

CHAPTER 2. FOREIGN EXPERIENCE OF APPLYING FISCAL INSTRUMENTS FOR STIMULATING ECONOMIC ACTIVITY

Fig. 2.1. Tax expenditures on income tax and other taxes in separate countries (% of GDP)....158
Fig. 2.2. Dynamics of tax expenditures in U.S. as a percentage of GDP 1985 - 2016....160
Fig. 2.3. Ten largest tax expenditures in separate countries (% of GDP)....162

CHAPTER 3. ANALYSIS OF THE DYNAMICS AND STRUCTURE OF BUDGET SUPPORT AND TAX INCENTIVES FOR NATIONAL ECONOMY OF UKRAINE

Fig. 3.1. Dynamics of supply structure and use of resources in 2002 - 2010....196
Fig. 3.2. Dynamics of the final consumer's spending structure in 2001 – 2010....197
Fig. 3.3. Structure of output in the economy,%....198
Fig. 3.4. Structure of output in EU in 2007....199
Fig. 3.5. Technology structure of sales in Ukraine....205
Fig. 3.6. Dynamics of environmental pollution and GDP....206
Fig. 3.7. Sales distribution of mining and processing industries by groups in 2008-2010....208
Fig. 3.8. Dynamics and structure of tax benefits according to covered taxpayers....212
Fig. 3.9. Dynamics of growth rate of nominal macroeconomic indicators and volume of revenue losses due to preferential taxation in 2006 - 2010 by....216
Fig. 3.10. Revenue losses as a result of preferential taxation, billion UAH....217
Fig. 3.11. Growth rates dynamics of sales volume and the amount of revenue losses as a result of preferential taxation,%....218
Fig. 3.12 Structure of the revenue losses due to preferential taxation in terms of economic activity types in 2007, %....225
Fig. 3.13 Structure of the revenue losses due to preferential taxation in terms of economic activity in 2010,%....226
Fig. 3.14. The share of budget support expenditures in total budget of Ukraine for the period 2002 - 2010 biennium,%....230
Fig. 3.15. Value of budget support in pre-crisis and crisis periods,%....233
Fig. 3.16. The ratio of growth rate of total budget support and sales volume to GDP in Ukraine in 2003 - 2010....234

Fig. 3.17. Dynamics of the ratio of budget support to the volume of realized production (work, services) for the FEA, %....236
Fig. 3.18. The relationship of total budget support dynamics and profit from ordinary activities before tax during the 2003-2010....236
Fig. 3.19. Dynamics of quarterly and annual ratio of taxes paid to the volume of sales in the economy of Ukraine....237
Fig. 3.20. Dynamics of quarterly opening budget funding of economy support and the dynamics of quarterly tax payments incoming to the total budget of Ukraine....239
Fig. 3.21. Quarterly opening of budget support of industries....240
Fig. 3.22. The structure of fiscal support in terms of FEAs,%....242
Fig. 3.23. The ratio of the dynamics of fiscal support to the volume of sales and profit from ordinary activities before tax for 2003 - 2010....245
Fig. 3.24. The ratio of fiscal support to the volume of realized production (work, services) for separate FEAs,%....246
Fig. 3.25. The ratio of fiscal support to the overall level of technological innovations and investments in fixed assets....250
Fig. 3.26. The ratio of net profit after deduction of corporate income tax to the total amount of technological innovations and investments in fixed assets during the period 2002 - 2010....252
Fig. 3.27. Analysis of the manifestation of compensatory substitution of fiscal support, and net profits for enterprices in FEAs during 2002 - 2010....253

CHAPTER 4. ASSESSMENT EFFICIENCY OF BUDGET SUPPORT AND TAX STIMULATION FOR REAL SECTOR OF NATIONAL ECONOMY OF UKRAINE

Fig.4.1.Rank of means for chosen macroeconomic indicators (in the pre-crisis period) for clusters....264
Fig. 4.2. Rank of means for chosen macroeconomic indicators (in crisis periods from 2009-2010) for clusters....266
Fig. 4.3. Impact of customs on economical processes in long run....276
Fig. 4.4. Types of possible causes of discrepancies in bilateral trade statistics....292
Fig. 4.5. Response of investments in fixed assets to budgetary support shock....316
Fig. 4.6. Response of CPI to shock in fixed assets investments....317
Fig. 4.7. Response of external debt cost to shock of the tax burden....317
Fig. 4.8. Response of sales and profit from ordinary activities before tax to shock of tax benefits for the sector of agriculture, hunting and forestry....319
Fig. 4.9. Responses of investments in fixed assets to budgetary support shock and export to tax benefits shock for the industry of extraction of energy minerals....320

Fig. 4.10. Response of taxes paid to shock in exports for the industry of extraction of energy minerals....320
Fig. 4.11. Response of investments in fixed capital to shock in budget support for the transport and communications industry....321
Fig. 4.12. Responses of profit from ordinary activities before tax to shock in budget support and paid taxes to a shock in profits for the transport and communications industry....322

CHAPTER 5. THE WAYS OF INCREASING BUDGET SUPPORT AND TAX STIMULATION EFFICIENCY OF THE NATIONAL ECONOMY OF UKRAINE

Fig. 5.1. Model of the economic cycle....327
Fig. 5.2. Dynamics of GDP at current prices and volumes of sold industrial production (services) in 2002 - 2010....328
Fig. 5.3. Frequency of application fiscal and monetary stimulus and the speed of their action on economy in the Group of Seven countries in 1970 - 2007....333
Fig. 5.4.The structure of fiscal stimulus in the phase of recession in developed economies and economies in development....334
Fig. 5.5. Graduating of masters and specialists in separate fields in 2010....343
Fig. 5.6. Dynamics of public expenditure on secondary and higher education....343

Appendices

Fig. D.1. Structure of budget support in terms of economic activities....478
Fig. J.1. Responses of studied variables on the structural shock of one standard deviation (efficiency criterion – employment)....501
Fig. J.1. Responses of studied variables on the structural shock of one standard deviation (efficiency criterion – export)....502
Fig. J.1. Responses of studied variables on the structural shock of one standard deviation (efficiency criterion – wages)....503
Fig. J.1. Responses of studied variables on the structural shock of one standard deviation (efficiency criterion – fixed assets formaton)....504
Fig. J.1. Responses of studied variables on the structural shock of one standard deviation (criterion of efficiency – the amount of sales)....505
Fig. J.1. Responses of studied variables on the structural shock of one standard deviation (criterion of efficiency – profit from ordinary activities before tax)....506
Fig. J.2. Responses of employment, wages, amount of sales on the structural shock of budget expenditure and responses of taxes paid for business hotels and restaurants....507

Зміст

ВСТУП.....4

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ.....11

1.1. Теоретичне об'рунтування державної підтримки суб'єктів господарювання.....11
1.2. Загальна характеристика інструментів бюджетної підтримки національної економіки.....38
1.3. Особливості застосування податкових інструментів стимулювання розвитку національної економіки.....66
1.4. Координація бюджетно-податкової та монетарної політики: макроекономічний аспект.....95

РОЗДІЛ 2. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЗАСТОСУВАННЯ ФІСКАЛЬНИХ ІНСТРУМЕНТІВ СТИМУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ АКТИВНОСТІ.....125

2.1. Світовий досвід фіскального стимулювання національних економік.....125
2.2. Реалізація концепції податкових витрат у системі публічних фінансів зарубіжних країн: теоретичні основи та практичні можливості.....141
2.3. Бюджетно-податкове регулювання економіки в контексті членства України в СОТ.....166

РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ДИНАМІКИ ТА СТРУКТУРИ БЮДЖЕТНОЇ ПІДТРИМКИ ТА ПОДАТКОВОГО СТИМУЛЮВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ.....195

3.1. Структурні диспропорції економіки України та можливості їх балансування бюджетно-податковими інструментами.....195
3.2. Аналіз стану системи пільгового оподаткування в Україні.....209
3.3. Аналіз бюджетної підтримки реального сектору національної економіки в розрізі видів економічної діяльності.....229

РОЗДІЛ 4. ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ БЮДЖЕТНОЇ ПІДТРИМКИ ТА ПОДАТКОВОГО СТИМУЛЮВАННЯ РЕАЛЬНОГО СЕКТОРУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ.....257

4.1. Оцінка впливу бюджетної підтримки та податкового стимулювання на результати діяльності національної економіки України.....257
4.2. Вплив експортно-імпортних операцій на ефективність державної підтримки реального сектору економіки України.....273

4.3. Методика оцінки ефективності бюджетної підтримки та податкового стимулювання.....300
4.4. Оцінка ефективності застосування податкових пільг і бюджетних субсидій у реальному секторі національної економіки України.....312

РОЗДІЛ 5. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ БЮДЖЕТНОЇ ПІДТРИМКИ ТА ПОДАТКОВОГО СТИМУЛЮВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ.....325

5.1. Застосування бюджетно-податкових інструментів в умовах циклічності розвитку економіки.....325
5.2. Фінансова підтримка освіти та науки, її вплив на розвиток економіки.....341
5.3. Державна матеріальна підтримка сімей в Україні: проблеми та напрями реформування.....364
5.4. Теоретичні та практичні рекомендації із удосконалення бюджетної підтримки та податкового стимулювання економіки України.....384

ЛІТЕРАТУРА.....403

ДОДАТКИ.....421

ПЕРЕЛІК ТАБЛИЦЬ.....508

ПЕРЕЛІК РИСУНКІВ.....519

Contents

INTRODUCTION.....4

CHAPTER 1. THEORETICAL BASICS OF GOVERNMENT SUPPORT OF NATIONAL ECONOMY.....11

1.1. The theoretical justification for government support of business entities.....11
1.2. General characteristics of budget support of the national economy.....38
1.3. Specifics of application tax tools to stimulate the development of national economy.....66
1.4. Coordination of fiscal and monetary policy: macroeconomic aspects.....95

CHAPTER 2. FOREIGN EXPERIENCE OF APPLYING FISCAL INSTRUMENTS FOR STIMULATING ECONOMIC ACTIVITY.....125

2.1. World experience of fiscal stimulation of national economies.....125
2.2. Implementation the concept of tax expenditures in the system of public finance in foreign countries: theoretical foundations and practical opportunities.....141
2.3. Budget and tax regulation of the economy in the context of Ukraine's WTO membership.....166

CHAPTER 3. ANALYSIS OF THE DYNAMICS AND STRUCTURE OF BUDGET SUPPORT AND TAX INCENTIVES FOR NATIONAL ECONOMY OF UKRAINE.....195

3.1. Structural imbalances of economy of Ukraine and the possibilities of balancing by means of fiscal instruments.....195
3.2. Analysis of tax benefits system in Ukraine.....209
3.3. Analysis of budget support the real sector of national economy in terms of economic activities.....229

CHAPTER 4. ASSESSMENT EFFICIENCY OF BUDGET SUPPORT AND TAX STIMULATION FOR REAL SECTOR OF NATIONAL ECONOMY OF UKRAINE.....257

4.1. Assesment impacts of budget support and tax incentives on the performance of the national economy of Ukraine.....257
4.2. Impact of export-import operations on the efficiency of state support of real sector of economy of Ukraine.....273
4.3. Methods of evaluating the effectiveness of budget support and tax incentives.....300
4.4. Assesment the effectiveness of tax benefits and budget subsidies in the real sector of national economy of Ukraine.....312

CHAPTER 5. THE WAYS OF INCREASING BUDGET SUPPORT AND TAX STIMULATION EFFICIENCY IN THE NATIONAL ECONOMY OF UKRAINE.....325

5.1. The application of fiscal instruments in a cyclical economy.....325
5.2. Financial support for education and science and its impact on economic development.....341
5.3. State financial support of families in Ukraine: challenges and directions for reforms.....364
5.4. Strategic guidelines for improving the budgetary support and tax incentives of the national economy of Ukraine.....384

REFFERENCES.....403

APPENDICES.....421

LIST OF TABLES.....508

LIST OF FIGURES.....519

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

БЮДЖЕТНА ПІДТРИМКА ТА ПОДАТКОВЕ СТИМУЛЮВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Монографія

Редактори Т. А. Габорак,
В. В. Мультян

Технічне редагування
та комп'ютерне верстання А. І. Зубрицький
С. В. Новицький

Підготовлено до друку Видавничо-інформаційним центром
Національного університету ДПС України
08201, вул. К. Маркса, 31, м. Ірпінь, Київська обл., Україна

Дизайн ТОВ _____
Здано до друку _____ 2011 р. Формат _____.
Папір офсетний № _____. Гарнітура "Times New Roman".
Ум. друк. арк. _____ Друк. арк. _____.
Тираж _____ прим. Замовлення № _____.